

# DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

**Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.**

**Előfizetési ár: egysz. évre 12 korona, félévre 6 korona.**

**Hirdetések jutányos áron közöltnek.**

**Egyes szám ára 30 fillér.**

**Az előfizetési és hirdetési pénzek**

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

## Reformáció emléknapján tartott egyházi beszéd.

(Írta s a debreceni nagytemplomban 1901. okt. 31-én elmondotta: *Csiky Lajos* főiskolai lelkész s theol. akad. tanár.)

Máté 10. 34. *„Ne gondoljátok, hogy azért jöttem volna, hogy békességet bocsássak e földre; nem azért jöttem, hogy békességet bocsássak, hanem fegyvert.“*

Istennek törvénye az e földön s az egész világon, szeretett atyámfiai az Urban, hogy a nyugvást mozgalom, az alvást ébrenlét, a léha tétlenséget üde tevékenység váltsa föl, s hogy a hol a halál jelei mutatkoznak, zendüljön fel ott az életre hívó, a riadó szó: *„serkenj föl te, ki aluszol,“* (Eféz. 5, 14); mikor, mint a hajónak oldalába leszállott és veszteg aludott Jónáshoz hozzáment kormányos-mester, az aluvó emberiséghez is így szól a kiáltó ige: *„mi dolgoz, te nagy alható? Kelj fel, kiáltás a te Istenedhez, talán megkegyelmez az Isten nekünk, hogy el ne vesszünk.“* (Jónás 1, 6).

Az időnek teljességében, mikor *„a föld, mint a ruha megavult“* (Ésaiás 51, 6), alá kellett ide szállania az idvesség szent Fejedelmének, hogy új életforrásokat nyisson meg a föld terméketlenül heverő határain, s hogy új élet szívverését dobantsa meg a sötét kietlenségben. És ha a föld gyarló gyermeke újra meg újra megfeledkezék az ő mennyei Atyjának kegyelméről, ismét csak Isten szava volt az, a mi őt felriasztá lelke zsibbadtságából, s a tétlen béke pihenő ágyáról a munkás harc küzdterére hívá.

Isten szava zendült meg ma 384 esztendeje, a reformáció felvirradásának ama nagy napján is, mikor a világtörténelem fényes alakja, *Luther*, a vittenbergi vártemplom ajtajára kiszegte a

maga 95 tételét, melyekben ő a békét kereső háborúk diadalmas új századait nyitotta meg.

Isten úgy alkotta az emberi lelket, hogy a szüntelen való ellenmondások tévetegeinek kutatásában találja örömét, s abban legyen diadala, ha el tudja enyésztetni a látszó ellenmondásokat, melyeket a természet élete, vagy isteni avagy emberi szó állít eléje. A téli halálos álom már a tavasz virulását; a halál a feltámadást; a fáradság a pihenést; a messzeség a távoliaknak közelhozását juttatja eszünkbe s kívántatja velünk.

Mily magasztosan szép és mily véghetetlenül fonséges munka már az, szeretett testvéreim az Urban, ha a gyarló ember Istennek ígéjében látván olykor ellenmondásokat: ezeket igyekezik hite erejével, lelke tiszta gondolataival elenyésztetni, és a mit az Ur mondott, azt kellő világosságba óhajtja helyezni.

Keresztyén testvéreim az Urban! Ma a reformáció megindulásának emléknapját ünnepeljük mi, és velünk együtt a protestáns világ igen nagy része. Ez a nap a bilincseiből feloldozott biblia szent napja. Ez a nap, melyet az Atya az ő Fia, a mennyei Király napjává rendelt. Ez a nap, melyen hitünkről kell elszámolnunk, meggyőződésünket kell latba vetnünk. A világosságnak a napja ez, melyen oszlatnunk kell a homályt, szüntetnünk a kétségeket s elhárítanunk úgy a valódi, mint a képzelt ellenmondásokat.

Erre a nagy, erre az Istennek tetsző munkára vállalkozom én ma, mikor e nagy nap céljához képest az általam felolvasott ama szent-igékről akarok előtetek prédikálni: *„Ne gondoljátok, hogy azért jöttem volna, hogy békességet bocsássak e földre; nem azért jöttem, hogy békességet bocsássak, hanem fegyvert.“*

Halljátok csak, mily különös hang ez! *Jé-*

zus a békesség Fejedelme, mint harchir-dető vezér! Ő róla beszélek; őt tüntetem elő az én evangéliumi hitem s a történelem világában, mint a kinek seregében harcolva megtanulhatjuk:

1. *hogyan van olyan békesség, mely rosszabb a háborúnál,*

2. *van olyan háború, mely többet ér a békességnél.*

Adjátok ide, testvéreim, a ti szíveteket én nekem, hogy el tudjam oszlatni a kételyt, mely lelketekben evangéliumi ígénék értelme s az általam felállított tételek helyes volta fölött keletkezhetett.

### I.

Azt hirdetem tehát először is, hogy *van olyan békesség, mely rosszabb a háborúnál.*

Ha kérditek tőlem, hogy mi az a békesség? azt felelhetem ti néktek, hogy a léleknek méla hangú, csöndes zenéje, nyári vasárnapnak enyhe napnyugta az; pihenő szeretet, tükörüveg felhőtlen azúrja, olyan dicsőséges hármónia az, mely mindent kiűz a lélekből, a mi abban zavart okozhatna s a mi akadályozhatná abban, hogy minden szent érzeménnyel beolvadjon az égi karok halleluja-énekébe.

Ez, szeretett atyámfia, a béke, s Krisztus Urunk e nagy lelki tulajdonság elplántálása, szí-

vünkbe való beültetése céljából szállott alá a földre. Ő róla, mint ilyenről, zendült föl a mesze multnak prófétai szava: „*Nékünk egy gyermek adatik, Fiu adatik nekünk, kinek vallán leszen fejedelemség, kinek nevét nevezik . . . békesség Fejedelmének.*“ (Ésaiás 9, 6.), s az ő születése estvén hirdeté a menyeyi seregeknek sokaságok: „*e földön békesség!*“ (Luk. 2, 14.)

És ha tudjuk, hogy Jézus az ő szavaival békét parancsolt a háborgó viharnak is, és hogy főként azt tartá világidvezítői hivatásának, hogy a lelkeknek adjon békességet; méltán fölmerül előttünk a kérdés, miként mondhatta ő alapígné szavaiban: „*ne gondoljátok, hogy azért jöttem volna, hogy békességet bocsássak e földre; nem azért jöttem, hogy békességet bocsássak, hanem fegyvert.*“

Értsük meg tehát most már Krisztus Urunk szavait.

Nem azt akarta ő mondani, hogy az ő jövetelének az lett volna a célja, hogy egyenlenséget, vetélkedést támaszson az emberek között, mint a mit ő róla, a béke Fejedelméről egyáltalában nem is lehetne gondolni, hanem az az ő szavainak az értelme, hogy az emberek bűnös volta miatt egyenlenség és vetélkedés lesz az ő jövetelének egyelőre való eredménye, miután annak végcélja meg az új ég és az új föld, az örök békesség lelkiországának megteremtésében áll.

## TÁRCA.

### ADATOK,

a berettyó szent-mártoni ev. ref. egyház történetéből.

(Folytatás.)

#### Lelkészek és tanítók nevei.

A mult század elejéig a lelkészek neveit csak hiányosan lehet kimutatni, úgy a mint itt következik:

- 1742. Csiki András.
- 1745. Győri János.
- 1750. Szathmáry Mihály.
- 1753. Betsei János.
- 1758. Markó János.
- 1776. Mezei János.
- 1782. Id. Töltéssi Ferencz.
- 1787. Munkácsi József.
- 1795. Dikó János.
- 1797. Munkácsi József.
- 1803. március 24. Boros Mihály.
- 1803. augusztus 12. Bökényi Imre.
- 1809. ápr. 24—1814. ápr. 24-ig Pákozdi István.
- 1814—1817. áprilisig Mezei Dániel.
- 1817—1819. áprilisig Benéts Dániel.
- 1819—1834. áprilisig Kápolnási János.

- 1834—1835. áprilisig Mogyorósi Imre.
- 1835—1839. áprilisig Kondor Imre.
- 1839 - 1843. áprilisig Ecsedi István.
- 1843—1855. áprilisig Szabó Pál.
- 1855 - 1883. áprilisig Ónodi Sándor.
- 1883—1889-ig Lévai Mihály, jelenben jákó-hodosi lelkész.

1889-től Kiss Antal.

A tanítók neveit a mult század elejétől visszamenőleg hiányosan sem lehet kimutatni. 1808-tól így következnek a meglevő adatok szerint:

- 1808. Balassa Bálint.
- 1812. Pataki János.
- 1815 - 1820-ig Farmasi István.
- 1822—1824-ig Kovács Ferencz.
- 1824—1834-ig Szabó Bálint.
- 1834—1837-ig Balog László.
- 1837—1838-ig Osváth Imre.
- 1838—1852-ig Bod János, ki arról nevezetes, hogy a Lovassi-Kossuth mozgalomban egyik résztvevő volt, de eszt vesztvén tanítóul alkalmaztatott. (Lásd Osváth Pál Sárrethi Járás leírása.)
- 1853. jan. 1-től, 1854. áprilisig Megyeri György. Innen Furtára ment s ott halt meg.
- 1854 - 1855. márc. Fodor Imre. Itt halt meg 1855. február 28.
- 1855 - 1856. Harmati Mihály.
- 1856—1861-ig Nánási Szabó János. Váncsodra ment s ott vonult nyugalomba.

Ez a Krisztus szavainak az értelme. De vajjon, ha nézzük a keresztyén egyház történetének változó eseményekben gazdag lapjait, nem mondhatjuk-e azt is, hogy Krisztus, a béke Fejedelme azért is mondá szent leckénkben foglalt szavait, mert isteni mindentudósága erejével előre látta azt, hogy az általa emelt épület falain belől lésszen majd olyan békesség is, mely rosszabb a háborúnál, a mikor beteljesedik a Jelenések könyve írójának ama mély bölcseségre valló látónoki szava: „*Te sem hideg nem vagy, sem hév,*“ s mikor méltán hangozik a buzgó óhajlás: „*vajha hideg volnál, vagy hév!*“ (Jel. 3, 15.)

A fásult közöny, a rideg egykedvűség, az élettelen pogányság formáiba burkolózott külső vallásosság korszakát élte a keresztyén világ, szeretett testvéreim, a sötét középkor idején, a reformációt megelőző századokban. Mélységes csönd honolt a nagy vizek fölött. Igaz ugyan, hogy mint a nagy óceánok mélyéről is feltör olykor-olykor egy tűzhányó; mint a tiszta kék égről is ledobban olykor-olykor egy villám: a középkor hosszú századai alatt is átcikázott egyszer-egyszer az emberiség egén egy-egy lobbanó fény, de azután újra csak néma csönd és csönd, lélektelen béke és béke, zavartalan semmittevés, halálos dermedtség vett erőt az emberiség lelki világán. Rosszabb volt az a béke s annak romlott levegője a háborúnál, mely végre is tevé-

kenységre hívja az életerőt s tegyverdőrejével, élénk mozgásával megtisztítja a romlott levegőt.

Azért volt szükség, keresztyén testvéreim, a reformációra, hogy végét szakítsa az a tespedt békének, a lelkek álmatag zsibbadtságának, s ha benne és általa Krisztus kiáltó szava zendült meg, én azt a harchirdető vezért látom ekkor megjelenni, ki maga mondá szent leckénk szavaiban, hogy: „*nem azért jött, hogy békeséget bocsásson e földre, hanem fegyvert.*“

Jobb is lehet, atyámfiak, a Krisztus háborúja, mint a magára hagyott világ békessége. És én Istenem tetszésével hirdethetem és a reformáció által elért eredményekre mutatva, bizton prédikálhatom beszédem

## II. részében,

*hogyan van olyan háború, mely többet ér a békességnél.*

Pedig hát mi az a háború?

A dicsvágy és a birvágy dülő szenvedélyeinek kitörése; az emberben a fenevad felszabadulása; erőnek erővel, lángoló boszúnak fuldokló dühvel tűzben és vérben való összetűzése: ez, testvéreim, a háború.

És Jézus, a szelid Megváltó, ilyen harcra hívott volna föl bennünket?! És én, az evangélium szolgája, erről a háborúról mondanám, hogy többet ér az a békességnél?

Nem, testvéreim, a mindentudósága sze-

1861—1862. nov. Tóth Sándor. Innen B.-Ujfaluba ment s ott is halt meg.

1862. novembertől, 1866. áprilisig Nagy Sándor. Innen Mező-Keresztesre ment.

1866—1867. Kondor Imre.

1867 - 1871. Gál Sándor.

1871. februártól, november 5-ig Boros Mihály.

1871. nov. 5-től 1875. áprilisig Sarkadi József. Mái is él s peregrinál.

1875—1884. szept. Sólyom József, ki innen Tetélenre távozván leánytanítónak ott halt meg 1897-ben.

1884 szeptembertől, 1888. szeptemberig Horkai Lajos. Innen Hencidára később Debrecenbe választatott meg. Itt él és működik máig.

1888 1891. szept. Balog Károly. Innen Esztárba választatott s ott halt meg az 1899-ik évben.

1891—1899. dec 1. Szücs János. Innen a szalárdi községi iskolába választatott s ott működik.

1899. dec. 1-től 1900. jul. 1-ig Dávid Gyula képezdész ideiglenesen.

1900. szept. 1-től Sólyom József.

### Dijlevelek.

A lelkeszi díjlevelet a múlt század elején Kápolnási János predikátorságában a presbyterium megállapította s az esperesi hivatal is megerősítette. Az 1820. május 24-iki esperesi megerősítés folytán a Tiszteletes Predikátornak ebben az Ekklesiában esztendőnként való Sallariumok e szerint vagyon:

10. Készpénz 30 v. harminc Rh. forint.

20. Fadgyura és sóra 8 v. nyolc Rh. forint.

30. Fütőre 18 v. tizenhét Rh. forint.

40. Buza az öreg vékával\* 14 v. tizennégy köből.

50. Allygabona ugyanannyi (mely alatt zab értendő.)

60. Őszi vetés a Tiszteletes ur magvával kétszeri szántásban négy köből, ezt is öreg vékával.

70. Tavasz vetés hasonlóul négy öreg köből, bele tudván ebbe a Tengeri, Dinnye és Kenderföldek szántását is.

80. Hat v. Nro. 6 Cséjje széna, melyet a Sz. Ekklesia készen ad a Tiszteletes ur kezébe.

90. Tüzifa három szekérrel vagy készen felvágva másfél öl.

100. Teheneknek és juhoknak egyszeri tejek.

110. A Canon szerint való rendes stóla.

120. Őrlés elegendő.

NB. Vagyon ezeken kívül egy kis kaszállója is a földjeinek végiben, ugymint a Berettyó parton és fellyül az ut felől a Laposnak feléig. b) A Töszigetben levő két földjeinek végiben is.

20. Van az Ekklesiának is öt vagy hat vékás földje a kis Baglyoson a' Oskola Rektor két vékás földje

\* Az 1830-ik Esztendő okt. 23-án a V. Tractustól a kiküldött megjelenéskor, a mi Ekklesiánkban és a félvékát, melylyel ez az Ekklesia él, mint az ugynevezett Öreg vékával (két félvékát egybe) midőn a T. N. Vármegye törvényes ittjével megmérte, találatott 27 itzének és így ebben a Sz. Ekklesiában az ugymondott Öreg véka 54 itzés.

meivel a jövőbe belátó Jézus tudta ugyan s meg is jövendölte, hogy: „következik ez is, hogy halljatok hadakozásokat és hadakozásoknak híreit“ (Máté 24, 6.), de ő nem tűzben égő, vértől párolgó harcra hívott el bennünket, s ilyen háborúról én sem hirdethetem, hogy jobb volna az akár még a lélek és élet nélküli való békességnél is; nem, én azt hirdetem Krisztusom után, hogy ő az emberek gondolat-, lelki-ösmeret- és hitszabadságának elveit tüzte ki harci lobogója jelszavai gyanánt, s ha ebből eszméknek eszmékkel, elveknek elvekkel való küzdelmes harca áll be: jobb ez a vallás- és gondolatvilág terén lappangott sötét érdektelenségnél.

Ezt mutatja, testvéreim, eleitől fogva a reformáció története.

Avagy nem végetlen erőt, hatalmat képvisel-e az emberiség életében az a büszke bátorság, melylyel nagy reformátoraink az erős óriás, a rengeteg bálvány ledöntéséhez fogtak? Avagy nem a riadó harsona bércet verő kiáltása volt-e az a hang, mely „megállj és ne tovább!“ szót mert kiáltani a dölyfös hatalomnak? Avagy nem az istenség ereje szállott-e le amaz emberek szívébe, kik, mikor kitört a vihar és zúgott az orkán; mikor a kegyetlen düh tűzbe és vérbe akarta fojtani a hitéhez hűségest, s máglyára rakatá, gályára hurcolá az igazt, édes hittelt, boldog bizalommal énekelék ők: „Az Isten a miremény-ségünk, midőn reánk tör ellenségünk.“

Az érzéseknek, a gondolkozásnak ezt a világát, keresztyén testvéreim, a reformáció hozta be újra az emberiség lelkébe. És te ne tudnád többre nézni, nagyobbra becsülni e sziklakemény, e harci jellemeket, kik mellet fesztiténnek a vihar ellen, mint a középkor télen álmodozóinak lágy-ságát?

Nézd meg, testvérem, a nagy protestáns országok fejlődése történetét, hol titkon vagy nyíltan, de folyton harcban kell állani Rómával, s nézd meg azután azoknak az országoknak életét, hol Róma az egyedüli úr és hatalom. Nézd meg mind ezeket, és amott, hol mégis a protestántizmus az erősebb, a tudományok végetlen fejlődése, az ipar, a kereskedelem, a földmívelés fölvirágozása, ezek nyomán a gazdagság, s ennek esz-kozeivel az emberszeretet, a samaritánus érzés műveinek bámulatos föllendülése, politikai nagyobb szabadság, s tudatos és élő vallásosság, emitt pedig, hol a római katolicizmusé a hatalom, mindezeknek hiánya lesz az, mi téged ott fölemel és bámulatba ejt, itt pedig lesújt és sajnálkozásra kész.

Tudjuk, hogy a reformáció az addig egységnek látszó római katolikus egyházat darabokra tépte, számtalan felekezetet szakítván ki testéből. De épen ennek a sok felekezetnek egymással s a tévedő anyaegyházzal szemben vívott elvi csatájában; a gondolatok fegyverei élének összevillanásában, a kitartás, az erő, az elv, a

mellett, melyet mikor az Ekklesia nem kultiváltat, elkérheti.

**Az iskola mestereknek esztendőnként való fizetése:**

- 1o. Késpénz tíz v. 10 Rh. forint.
- 2o. Öt öreg köből buza.
- 3o. Öt öreg köből zab.
- 4o. Két öreg köből vetés.
- 5o. Két kaszás, feltakarják s behordják.
- 6o. Tüzifa egy szekérrel.
- 7o. Minden gazdától 8 kéve nád.
- 8o. Tengeri, Dinnye Kender szántás.
- 9o. Didactrum a canon szerént.
- 10o. Sabathale, egy-egy véka buza és fél-fél véka zab.

Kiadta Csatárban 15. máj. 1820. Fazekas András esperes.

Hogy mily területű földje volt a lelkésznek és tanítónak? a díjlevelekből ki nem tűnik: s így a behivatalnokok javadalmazását illetőleg csak homályos képet tudunk alkotni.

A díjlevelek egyes pontjainak az egyháztagnak részéről való be nem tartása sok kellemetlenséget, keserűséget okozott a behivatalnokoknak. Most a nem szántásért vagy örletni nem tudásért, majd a tejbeli fizetés miatt panaszkodnak a presbyterium előtt.

1827 ben rector Szabó Bálint panaszt emel, hogy földje meg nem szántódott; 1828-ban a lelkész tavaszi

szántása maradt el a miért az ekklesia 5 köből zabot fizetett kárpótlásul. A szántási miseriák meg-meg ujulva eltartanak majdnem a század végéig, s panaszra ok mindég elegendő számban kínálkozott illetve adta elő magát.

1847. nov. 28. a miatt emel panaszt a lelkész, hogy az egyházi szolgálatot sokan nem teljesítik, különösen *örletni* nem akarnak. Végzés hozatott a presbyteriumban, hogy az ilyen engedetlenek egy váltó forintig büntetessenek. A büntetés pénz a nemeseken Hadnagy, a nem nemeseken pedig Biró ereje által vétetessen meg.

1855. jun. 24-én tartott gyűlésen Ónodi Sándor lelkész előterjeszti, hogy fizetésének egy pontját, mely elődeinek is emlékezetes kellemetlenségeket okozott, nevezetesen a tejbeli fizetést, ha lehet változtassák és helyette más fizetést adjanak. Átlátván az egyházi előjáróság, hogy lelkész kérése méltányos, közakarattal elhatározták, hogy ezen említett tejbeli fizetés helyett a templom után eső telek pótléknak alsó vagy is a harangozó telek után eső részét fogják fizetésbe adni.

Koronként aztán egyik másik kellemetlenséget okozó fizetési pont megváltozik s a díjlevél átmódosul a maivá. Időrendben a díjlevél ekként változik:

1855-ben tej fizetés helyett telek pótléket adnak.

1857-ben zab helyett hogy árpát adjanak határozatba megy, de úgy, hogy ha valaki mégis zabot adna, kétszer annyit adjon.

hithűség, a meggyőződés lángoló szívvel diadalra juttatni akarásában . . . ebben a szent, ebben a nemes harcban áll a valódi élet, ez ér többet a tespedt békességnél, s erre, az ilyen háborúra célozva mondá drága Idvezítőnk: „*ne gondoljátok, hogy azért jöttem volna, hogy békességet bocsássak e földre; nem azért jöttem, hogy békességet bocsássak, hanem fegyvert.*“

\* \* \*

Keresztyén testvéreim az Urban! Mikor arra a világtörténelmi nagy eseményre gondolkodom, melynek árama ma 384 esztendeje indult meg, és azóta, mint életadó esőcseppeket hullató vihar vonul az emberiség egén; mikor az jut eszembe, mint tört rést Luther e napon az erős falakon, egy példázat áll lelki szemeim előtt, melyet im' elmondok. Egy kertbe beszögellő ócska fal elmosódott az idők folyamán, s egy napon részben leomlott. Az ócska fal egy résznek aláomlása nagy következményekkel járt. Először is a nap több világosságot árasztott a kertnek abba a részébe is, hova addig fénye a fal magassága miatt nem juthatott be, úgy hogy a virágok mindszebben kezdetek diszteni s illatárjuk kihatótt a tört részen. „Milyen kár, hogy előbb le nem dőlt ez az ócska faldarab!“ mondák a virágok. Majd a kert bokrai elegyedtek egymással barátságos társalgásba, és így beszéltek: „Mily jó dolog, hogy annak az ócska falnak egy

darabja kidőlt; csak az a kár, hogy ez olyan későn következett be.“ Később a kert virágai és bokrai azt fedezték föl, hogy családjoknak egyes tagjai egészen közel hozzájok, de a kert másik részében éltek, s a beszögellő fal miatt semmi-nemű érintkezésben nem lehettek eddig azokkal. S végül oly sok jó eredménye volt az ócska fal leomlásának, hogy a leomlott rész újraépítése helyett a megmaradt részt is alacsonyabbra vették. hogy a levegő és a napfény szabadabban járhasanak a kertben s annak virágai és bokrai könnyebben érintkezhessenek egymással. S később is többen találkoztak, a kik beismerték, hogy minden tekintetben jó és valódi áldás volt annak az ócska falrésznek a leomlása.

Megértettétek, úgy-e testvéreim, mi célzattal mondtam el e példázatot? Ilyen ócska fal leomlásához hasonlított az a rés, melyet a reformáció a római egyház kerítésén ütött, s ki tagadhatná azt, hogy maga a római katolikus egyház, mely azóta üdőbb, és bizonyára erősebb, maga is végtelenül sokat köszönhet a reformációnak.

Megsemmisült a reformáció által az egyház egysége, de a benne hirdetett igazság annál fénylőbb világossággal tündöklik. Ha az egyház nem hasonlít is többé egy nagy, egy csillogó, megszakítatlan óceánhoz, mely fölött a kék ég csillagai ragyognak, de hasonlít akkor száz és száz tónak láncolatához, melyek az őket védő bérc tövén fészkelnek, s vizeik sokszor átömlenek egy-

1884. jun. 22. Az örlés váltatik meg 5 frt értékben.

1891. okt. 25. a szántást váltják meg, melynek kárpótlásul évenként lelkész 60 frtot; tanító 22 frt 50 krt kap.

1898-ban az esketési stólat eltörlik s kárpótlásul lelkésznek a harangozó kert földjét mintegy 300 ölet s évenként 12 frt 40 krt adnak. A harangozót a temetőben egy vékás föld évi hasznával kárpótolják.

1886. Törös Gergelyné szül. Biró Ágnes asszony végrendeletileg évi 30 frtot hagyományoz a lelkései fizetés emelésére.

A ma érvényben levő díjlevelek így vannak elfogadva:

A) Lelkészi díjlevél.

1. Kézpénz . . . . .	42 frt. — kr.
2. 28 Hekto 16 lit. kétszeres buza . . . . .	110 „ — „
3. 28 Hekto 16 lit. árpa . . . . .	88 „ — „
4. Hat szekér széna váltságért . . . . .	40 „ — „
5. 21 hold (14 kat. 167—1600 □) föld . . . . .	105 „ — „
6. Szántás váltság . . . . .	60 „ — „
7. Két öl tűzifa felvágva . . . . .	24 „ — „
8. Örlésért . . . . .	5 „ — „
9. Házikert (1 h. 1561—1600 □) . . . . .	30 „ — „
10. Biró Ágnes alapítványból . . . . .	30 „ — „
11. Esketési stóla váltságért . . . . .	12 „ 40 „

12. Egyéb stola a canon szerint . . . . .	56 „ — „
Összesen : . . . . .	602 frt. 40 kr.

A) Kántor-tanítói díjlevél.

a) Kántori fizetés:

1. Az egyháztól 8 köböl (á 128 liter) 2 véka rozs . . . . .	42 frt. 50 kr.
2. Az egyháztól ugyanannyi árpa . . . . .	34 „ — „
3. „ „ egy öl tűzifa . . . . .	12 „ — „
4. „ „ széna váltság . . . . .	13 „ 40 „
5. „ „ stola a temetések után 10 évi átlagban . . . . .	17 „ — „
Összesen : . . . . .	118 frt. 90 kr.

β) Tanítói fizetés.

1. Kézpénz az egyháztól . . . . .	15 frt. 75 kr.
2. 9 hold föld (1100 □) . . . . .	63 „ — „
3. Szántás váltság-díj az egyháztól . . . . .	22 „ 50 „
4. Tandíjából . . . . .	230 „ — „
5. Örlésért az egyháztól . . . . .	5 „ — „
6. Házi kert (1307 □) vagy haszonbéri ért. . . . .	15 „ — „
7. Községtól szegénygyermektanításáért . . . . .	7 „ — „
8. Lakás 2 szoba, konyha, kamra, pince . . . . .	— „ — „
Összesen : . . . . .	358 frt. 25 kr.

másba, s mindenik híven visszaveri a fölötté terülő égboltozat ragyogását. A míg csak az egyházak tanítása útján jutnak el az emberek a Krisztusban való idvességre, van bizonyos egyetemes kötelem az egyházak között, melyet a külső korlátok nem semmisíthetnek meg. Mi egyek vagyunk mindnyájan abban az egy bizonyosságban, melyet a Jézusról teszünk; egyek vagyunk abban az egy reménységben, hogy életre támadunk az ő evangélioma által; egyek vagyunk abban az egy irányban, mely felé arcainkkal fordulunk, várván, míg a sötét égboltozat meg fog világosodni az Ur dicsőséges újra megjelenésének keleti hajnalderűjével.

Addig pedig te, békesség Királya, lelkünknek vezére, csak állj a te sereged oszlopainak élén; vezess minket küzdelemre minden kietlenség, durva elfogultság és sötét babonák seregei ellen. S jöj-jön el majd egyszer az a te országod, mikor a *mi lábainkat a békesség evangéliomának készületeivel megsaruzván, állunk* (Ef. 6. 14. 15) te előtted, fejünkön küzdelmeink palmaságával, győzedelmünk mennybeli koronájával. Amen.

### Az új énekeskönyv.

(Folytatás.)

A dallamokon azonban nemcsak *alaki*, hanem *tartalmi* módosítás is történt; azaz nemcsak ütembeosztásuk módosult, hanem az eredetitől eltérve, néhol a dallam

hangjai is változtatást szenvedtek. Lehet, hogy akadnak egyesek, kik e tényben *kegyelet sértést* fognak látni, de akkor kegyelet sértés volna énekeink szövegének a megváltoztatása is; tehát csupa kegyeletből nem volna szabad énekeskönyvünket megújítanunk. Ezt az álláspontot már régen túlhaladtuk. Tudva levő dolog, hogy dallamaink eredetileg a régi, ma egyháznak nevezett hangnemekben, milyenek: a jóniai, dóriai, frigiai, stb. irattak, ma pedig hallásunk sokkal természetesebbnek találja a modern dur és moll hangnemet; ezért a mennyire lehetséges, kívánatos is, hogy régi énekeink a ma használt két hangnemhez közelebb hozassanak. Gyülekezeteink is ezt sok helyütt cselekszik. Részemről tehát énekügyi bizottság eljárását általában e tekintetben is helyeslem; csupán néhány eléggé fontos elv nagyobb szemmel tartását s szigorubb következetességet ajánlok. Néhány énekre tehát megjegyzésem van. Javaslom, hogy a 21-ik zsoltár 4-ik ütemében gis helyett maradjon meg az eredeti g hang. Az iskolai módszeres énektanítást megnehezíti az a körülmény, hogy sok énekünkben esetlegesen módosított, u. n. létraszerű hangok fordulnak elő; a 21-ik zsoltár pedig egyike lehetne ama kevés számú énekünknek, mely tisztán létraszerű hangokból alakulna. E dallamnak eredeti hangneme is jóniai volt, mely legközelebb áll a mai dur hangnemhez; ha most az éneket d-durnak tekintjük, akkor sem kívánatos a dallamában a gis, hanem a g, mely természetesebb. Igaz ugyan, hogy a kérdéses tetel a dominans hangnemébe, á-durba modulál, de ez a hangnemi kitérés is hatásosabb, ha jellemző hangja a gis, az ének kíséretében, csak a záradék utolsó előtti összhangzatában lép föl. Azt hiszem tehát, teljesen indokolt, ha a dallamban eredetileg is meglévő g hang mellett kardoskodom. A 33-ik zsoltárnak 4-ik ütemében eredetileg „e, f, g, á,“ hangok volnának; bizottság „e, fisz, g, á“-t vett föl; részemről pedig „e, fis, gis, á“ hangokat ajánlom. A

**Jegyzet:** Okleveles tanító az államtól évenként ötödéves korpótlék fejében kap ezen felül 50 frtot.

#### Kötelességei:

1. Vegyes iskolánk növendékeinek a kerületi tanszabvány szerinti oktatása, a canonica órák végzése s a gyülekezeti ének vezetése.
2. A feljártó tankötelesek 10%-nak ingyen oktatása.
3. Legatus tartás, melyért az egyháztól kap évi 6 frtot.

**Jegyzet:** A községi ismétlő iskolások tanításáért a polgári község pénztárából évenként 50 frt.

\* \* \*

Az egyház és iskola fentartására az egyházi és iskolai kivetett adók valamint a temetők jövedelmei szolgálnak.

1. **Egyházi adó:** Minden páros egyháztagnak fizet 1 frtot 32 liter búzát, s ugyanannyi árpát mint alapadót. Az özvegyek és vegyes házások az alapadó felét fizetik.

Ezenkívül kiki állami egyenes adójának 10%-át készpénzben. Külbirtokosok csak 2 és 1/2%-át. Az állami adó 250 frton felül nem számíttatik.

2. **Iskolai adó:** Tandij címen van kiróva az egyes szülőkre készpénzben és természetbeliekben, mely készpénzben egy gyermek után 2 frt. 50 kr. átlagot

tesz ki. A szülék ha tehetősek annyiszor 2 frt. 50 krt. fizetnek, a hány gyermekök iskolába jár. A tankötelesek 10%-a tandijmentességben részesül. Tandijmentesek első sorban az árvák, azután a fizetlésképtelen szegény szülék gyermekei.

Megjegyezni kívánom hogy az „iskolai adó“ kifejezés nem egészen helyes, mert hiszen a kántori és tanítói fizetés melyek a díjlevélben „az egyháztól“ vannak kitüntetve, az egyházi adóval vettetik ki, holott iskola fentartási terhet képez.

3. **Temető jövedelmei:** A régi temető évenkénti fűterméséből árverésen átlagban 10 frt. jön be. Az Ujlak és Cigánylajos dűlőben levő új temető mintegy 5 kis holdnyi szántóföldjének évi haszonbére 67 frt.

#### Ingatlanok.

1. A Sz. Dienes dűlőben van 14 kat. hold és 167 □ öl szántóföld, mely a lelkész javadalmazásául szolgál.

2. Ugyanazon dűlőben van 6 kat. hold 989 □ öl szántóföld, mely a tanító fizetését képezi.

3. A csödörös dűlőben van 14 kat. hold és 214/1600 h. szántóföld, melyet emlékeiben is áldott Törös Gergelyné szül. Biró Ágnes asszony az 1886. évben hagyott végrendeletileg ev. ref. egyházunknak. Oly céllal, hogy annak jövedelméből évi 30 frttal a lelkészi fizetés emeltessék, árva gyermekek ruháztassanak s az ingyen iskoláztatás behozassék. Sajnos! hogy e végren-

zsoltár-dallam e tétele ugyanis határozottan modulál á-mollba, abban pedig fölfelé haladó menetben *fis*, *gis*, a létrsszerű hang. Lám, a 102. zs. 4-ik tételének első ütemében szintén „e, f, g, á” hangok volnának eredetileg, bizottság azonban — szerintem nagyon helyesen — „e, *fis*, *gis*, a” hangokat állapított meg; a következetesség azt kívánja, hogy hasonló esetben hasonlóan járjunk el, a 33-ik zsoltárban pedig azonos esettel van dolgunk, ezért is helyesebb az általam ajánlott *gis* hang fölvétele. A 119. zs. 4-ik tétel első ütemében *cis* helyett *c* hangot ajánlok ugyanazon okoknál fogva, mint főnebb a 21. zsoltárról szólva elmondottam; az eredeti dallamban is tényleg *c* van, semmi okunk megváltoztatására; az utána következő taktusba bizottság is *c* hangot közöl, miért nehezenének szándékosan ideiglenes modulációval a dallamot? Az 50. zs. 2-ik tétel első taktusában „á” helyett „ais”-t ajánlok, mert ez a tétel *h*-moll, a gyülekezetek is igen sok helyütt így éneklék. A 74-ik dicséret 2-ik ütemén levő „ás” hang helyett „á”-t ajánlok. Ez a dallam gyermekded hittel, bizalommal párosult örvendezést fejez ki; de az említett scálaszerűtlen *moll* „ás” az ének hangulatát jelentékenyen elváltoztatja. Kifogásolt hang további föntartása mellett semmi más ok nincs, csupán annyi, hogy eddig is megvolt; de eddig is rosszul volt s számos gyülekezet nem is így énekelte. Így egyszerű, deritkaszép hangterjedelmű énekünk alig van néhány, az a néhány legalább volna tökéletes. A 74-ik dicséret tökéletességén nagy esorba az az indokolatlan „ás” hang; a gyermekek énektanulásának szempontja, a gyülekezetek könnyebb éneklése, a dallam természetes létrsszerű tisztasága, egységes hangulata: mind az illető hang megváltoztatása mellett beszélnek, Zene-aesthetikai tekintetből is hibás a durdallamnak. már a második taktusban föllépő ugyanazon nevű *moll*-ba való modulációja, mikor benne ez a modulációi alakzat sehol másutt elő nem fordul, mert in-

dokolatlan is. Eme dallamnak ez egyetlen hanggal való javítására nagy súlyt helyezek. A 28-ik zsolt. 3-ik s a 61. zs. 4-ik tételének é *moll*-ba való modulálását zenei szempontból indokolatlannak, a gyülekezeti éneklésre megnehezítettnek tartom, mindegyikben *fis* helyett a lefelé való haladásban létrsszerű *f*-hangot ajánlom.

Hasonlóan a 92. zs. 6. tételében az utolsó előtti hangnak *b* re változtatását ajánlom, közelebb hozza az éneket *d*-mollhoz, mai hangnemünkhöz; éneklése pedig könnyebb, természetesebb. A 46. zsoltár egyike a legnehezebb dallamoknak, gondolom csakis a szöveg kedvéért tartatott meg; de szép dallam, különben is megérdemli a fölvételt. Az a kérdés most már hogy úgy maradjon-e, mint eredetileg volt, vagy miután így szokatlan és nehéz, rajta néhány változtatást tegyünk? Bizottság három hangját módosította: az 5-ik sor (mely ismétlés által egyszermint 6-ik is) 2-ik taktusában a *c*-t *cis*-re, a 7-ik és 8-ikban az eredetileg levő *fist* *f*-re változtatta. Ezeket a javításokat elfogadom de akkor következtetés-szerűen az előző tételekben is a *fis* mindenütt *f* hangra javítandó. Ez természetes követelmény. E mellett azonban (merjem-e tenni?) a 7-ik és 8-ik tételekben a *g* helyett *gis* hangot javaslok mi által legalább ez éneket nemcsak formailag, ütembeosztásában, hanem tartalmában is magyarosabbá tennők. Ez esetben a 148. zsoltár utolsó tételének 2-ik taktusában is *gis*-t ajánlanék. Az így előálló bővített másod hangköz népdalainkban gyakori, tehát gyülekezetünk előtt ismerős, minélfogva az éneklést nem nehezené, a magyaros vonáson kívül pedig erővel teltebb is lenne ez énekek befejezése. A 138. zsoltár 4-ik tételében (Imádkozván, neved tisztelem.) az utolsó előtti szótagra az eredeti dallamban két hang esik; ma már ez az alakzat templomi éneklésünkben csakugyan kivételes, de azért javításának módját nem tartom sikerültnek inkább az eredeti meghagyását ajánlom. A 153-ik dicséret 4-ik, új tételének beszúrá-a na-

delet egy örökös által perrel megtámadtatott s a tiz esztendőig tartott huza-vona a jövedelmet ugyszólván megemésztette. Jelenleg haszonbéri összege évi 130 frt.

4. Régi temető 2 kat. hold 48/1600 es új temető az Ujlak és Cigánylapos dűlőben 3 kat. hold 903/1600. Mindkettő jövedelmi forrásul szolgál az egyházi szükségleteknek.

5. Az 1900. évben néh. Deczki József végrendeletében hagyott egyházunknak a cél érintése nélkül 4 (négy) kis hold földet, mely a Csödörös dűlőben van. Azonban özvegyi haszonélvezettel lévén terhelve még az egyháznak hasznót nem ad.

#### Alapok és alapítványok eredete és célja.

1. **Egyházi takarékmagtári alap.** Alapított az 1864. évben, többek által ajánlott 54 köböl buzával, oly céiből:

a) hogy az egyházi épületek időről-időre jó karban tartassanak, tűz ellen biztosítsanak s az egyház szükség idején segélyeztessék.

b) hogy az egyház tagjai s általában a községi lakosoknak buza-kölcsön nyujtassék.

c) hogy az árva gyermekek ruháztassanak, iskolába járjanak s ha a magtár ereje engedi a szabad iskolázás behozassék. Állaga az 1900. évi április 24-iki számadás szerint: 139 frt. 17 kr. és 70 köböl és 2 véka buza.

2. **Biró Agnes alapítvány.** Alapította az 1886. év május 30. elhalt özv. Törös Gergelyné szül. Biró

Ágnes asszony. Ki végrendeletében 20 kis hold (14 k. h. és 214/1600) földet hagyományozott ref. egyházunknak; oly céllal, hogy annak jövedelméből:

a) A b.-sz.-mártoni ref. lelkész fizetése évi 30 frttal javíttassék.

b) A fenmaradó összegből a presbyterium meghatározása szerinti mennyiség helyi szegény és árva gyermekek segélyezésére fordítandó.

c) Az ezen felül megmaradó összegből egy alap állítandó fel, mely mindaddig tőkésítették, míg az alap jövedelme az ingyen iskoláztatási feltételeknek megfelelő. Az alap készpénzbeni állaga jelenben 360 frt.

3. **Sándor Zsuzsánna alapítvány.** Alapította néh. Török Istvánné szül. Sándor Zsuzsánna asszony, kis-szántói lakos. Ki az 1888. évben 80 frtot adományozott ev. ref. egyházunknak, oly céllal, hogy a kamat fele mindég a tőkéhez csatoltassék, másik fele pedig az egyház közszükségeire fordíttassék. Az alapítvány jelenlegi összege 129 frt. 21 kr.

4. **Orgona alap.** Alapított 1888-ban Lévai Mihály lelkész idejében többek jótékony célu adományából; 8 frttal, oly célből, hogy idővel templomunkban egy orgona készíttethessék. Jelenlegi állaga: 108 frt. 35 kr.

(Folyt. köv.)

**Kiss Antal,**  
ref. lelkész.

gyon esetlen, megrontja az ének kerekdedségét, maradjon el.

Ajánlom még hogy a 81. zsoltár negyedik taktusában „a“ helyett *fis* vétessek; elkerülnénk így az „a. g“ hangok ismétlését, mely közvetlenül már az előző taktusban föllép, de még ezen kívül úgy is háromszor fordul elő; ezt az egyhanguságot tehát enyhítenénk vele. A dallam lényegén meg mit sem változtat, mert dallami záradékban a felső vagy az alsó másod egymást helyettesíthetik különben is mint egy accord, a domináns hangjai, teljesen össze hangzanak ha egyik éneklő akár a régi, a másik pedig az általam ajánlott hangot éneкли is.

Az 5-ik dicséret eme sorára: „Benedd remélnek“, természetesebb ez a dallam: „h, a, h, cis, d“, mint a gyülekezetek nagyon sok helyütt már régóta éneklék is.

A 75-ik dicséret 5-ik ütemében szintén jobb volna a két első hang, „b, a“ helyett „g, fis“. E rövid dallamban ugyanis, a hatszor előforduló „b, a“ lépés némi egyhanguságot szül, az általam ajánlott két hang javításával ez egyhanguság épp ott enyhülne, hol most leginkább föltűnő.

A 8-ik, 28-ik, 33. 47. 80. 84-ik zsoltárt, 144. dicséretet, az erdélyi énekes 13. és 30-ik számát egy másod hangközzel mélyebbre kell transponálni; a mélyebb hanggal bíró gyülekezeti tagokat nem szabad az éneklésből kizárni; ha pedig egy bizottság tekintélye alatt maradnak az énekek magas fekvésben, e körülmény nélkül a multban történt, félreértésre adhat alkalmat a jövőben is.

A zsoltár és dicséret dallamokon kívül kevés van oly dallam a gyűjteményben, mely jó, tehát elfogadható volna. Fölvehető a 71. 72. 77. 78. 79. 82. 83. 94. és 96-ik számok alatt közölt dallamok. Ezek közül is a 78. szám 4. s a 94. szám alatt 5. tételének záradéka változtatást kíván; jelen alakjában gyenge, idő előtt fejezi be az éneket. Nehézkés aztán a 77. számú. Javítással fölvehető volna még a 70. szám alatti is; sőt szorultságból a 80. sz. alatt közölt dallam mely erősen emlékeztet a „Gálya rabok“ című melodiára (96. sz.) szintén megmaradhatna. A 72. számú ének (Nagy Isten, téged imád) melodiáját, bár a fölvehető közé soroltam. erősen változtatott, egyszerűsített alakjában nehéz lesz elfogadtatni különösen ott, hol eddig is énekeikét.

Hogy a többi dallamot miért tartom elvetendőnek, röviden, számonkint indokolom. A 73. számú gyenge, darabos szerkezetű; a 74. tércmunka, első négy tétele hangról-hangra egyezik a 66. zsoltár első négy tételével, 5-6. tétele egyetlen hiányzó g hang kivételével teljesen azonos a 35. zsoltár 3-4. tételével, záró tétele pedig egy érzelő német dal töredéke. Hét záradéka közül négy g-vel, három a-val végződik. A 75. számú dallam szintén gyenge, a bevezetlenség hatását érezteti. A 76. szám eléggé egyházas, a gyermek réják trivialisát juttatja eszünkbe. A 80. dallamtalan, száraz, keveset ér. A 81. számú telve van modulációval, mesterkelt, nehéz. A 84. tulságosan mesterkelt, mondvacsinált; a 86. pedig siralmas a nyomoruságig, záradékai-ban is egyhangú. Tökéletlen a 87. számú is, több motívuma azonos a 85. és 86. számú dallamokéval, bevezető tétele pedig a róm. katolikusoknak „ki negyven nap előtt“ kezdetű énekéből van kiszakítva, egyezik az első sorával. A 88. szám 4. tételének modulása indokolatlan, utolsó előtti tétele pedig egyik Göre-nótából van véve; több motívuma nagyon közönséges. A 89. számú fércelmény, második tétele: „Elmennék én tihozátok“, a 3.: „Marosszéki piros páris“ népdaloknak idézett sorai-val, utolsó tétele meg „A keresztfához megyek“ kezdetű

róm. kath. ének utolsó sorával (Tör veri át szívemet) azonos; akár szándékosan, akár véletlenül, ezekből van összetákolva. A 90-iknek főhibája negyedik tételében van; a dallamnak itt emelkednie kellene, e helyett a tonicán leszálló vég-záradékot képez. A 91. dallamban (Hogy eljött az idő teljessége) 6 esetlegesen módosított hang fordul elő, erőszakolt; nevezett szövegnek régi dallama messze fölülmulja. A 92-ikben sem gondolat, sem hangulat nincs; utolsó sora egyezik a „Keresztyének sirjatok“ kezdetű róm. kath. ének utolsó sorával. (A ki Jézusához hív.) A 93. számú nehézkés darabos összefüggés nélkül; 95. dallam rozsz, gondolat-szegény; benne a „h, a, g, fis“ motívum 6. tétel közül 4-ben fordul elő. Ilyen dallamokat nem kérünk, mert úgy gondolom s erről tán beszélni is fölösleges, hogy énekes könyvünkbe új dallamokul csak a legjobbak lesznek elég jók, főnnebb kifogásoltak még a gyenge közepszerűek mértékét sem ütik meg; de ezen nincs is mit csudálkozni; ilyen kisebb egyszerű, népies éneket megírni nagyon könnyű dolog, minden órában akár egy tucatot; de igazán szépet, értékeset alkotni csak lángelméknek sikerül. Ha lángelmék éppen a mi kálvinista zenészek között ez idő szerint nincsenek is, mégsem vagyunk rá szorulva, hogy tucat-dallamokkal énekes könyvünket terheljük; hiszen régi, történeti énekeink, evangélikus és róm. kath. atyánkfianak énekeik, melyek közt szintén több szép régi magyar stílusú található kiaknázatlanok; főnnebb ugyan említém, hogy egyes sorok ez utábbiak néhány énekéből kivannak szakítva, de tessék a jobb dallamokat egészben átvenni. Aztán néhány szép dallam maradt még énekeskönyvünkben is, pl. a 17. és 84. dicséret dallamai melyeknek mindegyike csak 6-6 hang terjedelmű, de mint ilyen igen szép; nemcsak templomi használatra kiválóan alkalmas, de kezdő gyermekeknek megtanítás céljára meg éppen ritka a mi énekeink között. Ily egyszerű, kis hangterjedelmet igénylő s mind a mellett is szép egyházi énekünk ha nem volna, megkellene gyermekeink vallásos nevelése érdekében teremnünk; úgy látszik, ezt a szempontot eddigéle ki-mondhatatlan kárunkra, teljesen mellőztük, pedig nagy a valószínűsége hogy a népiskolai módszer előhaladásával párhuzamosan azért is gyengült ev. ref. egyházi énektanításunk, mert éppen ezeket az értékes dallamokat kicsinyeltük; úgy de énekeink nagy része vagy nagyobb hangterjedelme, vagy esetlegesen módosított hangjai miatt kevésbé alkalmas módszeres énektanítási fokozatok megállapítására. Nevezett énekeket nem csak a gyermekek s a módszeres énekképzés szempontjából védem, hanem általános zenei szempontból is legjobb énekeink közé tartoznak, egyszerűségükben megkapók, áhítatkeltők. A 84 dicséret dallama más vallásuaknak is föltűnt, nagy szépségénél, tanításra alkalmas voltánál fogva népiskolai dalkönyvecskébe is bekerült (Lásd: Sztankó Béla Dalos könyv.) Ha volt ok a 17, 77, 104, 125, és 141. zs. dallamainak a kihagyására, arra meg éppen nincs ok, hogy az erdélyi énekes s az új dallamok gyarló darabjait fölvegyük; együttesen sem érnek föl csak a 17. vagy a 104. zsolt. remek dallamával sem.

Reményem, véleményem nyílt kimondásával senkit sem sértettem, hiszen az új énekek szerzői csak a bizottság előtt vannak tudva, előttem s az olvasók előtt ismeretlenek; egyébként, ha az egész világgal kellene is beszélnem, énekeskönyvünk védelmében még akkor sem halgatnék, mert drágább előttem énekeskönyvünk érdeke minden személyi tekintetnél, bár kiről legyen is szó.

Nagy gyengesége a „Gyűjtemény“-nek: rendezet-

lensége. A zsolttárok egyáltalán nincsenek alkalom szerint fölűntetve. E tekintetben a dicséretes, új énekek is szétszórtan vannak. Láttatni kellett volna e gyűjteményben az új énekeskönyv berendezését is, most inkább az tűnik ki belőle, hogy az énekek melyik könyvből valók, vagy mint származtak, pedig erre csak másodsorban voltunk kíváncsiak. Az érdeklő, kell, hogy érdekelje a szakértő és nem szakértő közönséget, vajjon miféle alkalmakra lesznek énekeink s egy-egy alkalomra minő számmal? Így látnánk csak igazában, melyik énekekre is van hát szükségünk. Megkísérlettem fáradságosan alkalmak szerint is összeszámlálni a gyűjtemény darabjait, úgy találom, hogy mennyiség tekintetében az énekek nincsenek a szükséghez mért kellő arányban; némely alkalomra nagyon is sok, másokra meg kevés. Még szembetűnőbb a „Gyűjtemény“ rendezetlensége. ha a szöveget a dallamokkal is kombináljuk; némelyik dallam majd minden alkalommal szerepel, a szöveg egész sorával, más dallamra meg csak egyetlen szöveg található. Tudnia kellene a bizottságnak is nekünk is, miféle elv szerepelt a dallamok alkalmazásában, talán csak az esetlegesség? Némely dallam a gyász, öröm minden fokán ott szerepel; ennek a primitív állapotnak, ha már új énekeskönyvet akarunk csinálni, végét kell vetnünk.

Minél tovább vizsgáljuk e gyűjteményt, annál jobban előtérbe tolul az a kívánságunk, hogy a végleges közreadás előtt, még egy, az újított énekes könyvet lehetőleg minden ízében láttató próba gyűjtemény adassék ki; az a roppant hatalmas érdek, mely a készülő könyvhöz fűződik, megérdemli egy a fáradságot, mint a költséget. Addig is azonban bizottság iránt a multa nézve ismételtelen is köszönettel tartozunk, a jövőre pedig a bizalmat továbbra is előlegezzük.

Adja Isten, hogy az új énekeskönyv nemcsak dicsékedésünk, hanem a hű szívekhez útát találván, egy jobb, vallásosabb kornak megteremtőjévé lehessen.

(Vége.)

Hodossy Béla.

## KÖZÉLETÜNK.

### A békés-bánati ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

Hódmező-vásárhelyi fényes egyházunk kebelében tartottuk őszi közgyűlésünket október 23—25. napjain. Gyűlésünk népes volt; a nagy egyházmegye lelkesi kara kevés kivétellel jelen volt. Világi küldöttek is voltak meglehetősen számban. Először is templomba seregeltünk fel, a hol Szeremlei Sámuel gyönyörű imádsága emelte lelkünket a kegyelem zámolyához. Ezután a városháza nagy termébe vonultak a tagok, a hol esperesünknek mély érzésekben gazdag imája kérte le az isteni segítő áldást tanácskozásunkra. Az elnöki széklet Szabó János esperes, és Dr. Hajnal István hely. gondnok foglalták el; kik melegen üdvözölték a gyűlés tagjait. Ezután két új tanácsbíró tette le az esküt, Dr. Baksa Lajos és Dr. Szegedi Kálmán személyében. Egyházmegyénkben régi, kitűnő munka erő mind két érdemdus férfiú, kiket új tisztségükbe meleg rokonszenven helyezett. Majd ami kedves, és szeretett költő lelkészársunk Szabolcska Mihály, mint választott egyházmegyei jegyző esküdött fel, kit is a tagok meleg jó kívánatai üdvözöltek.

A 36 nyomott lapra terjedő *esperesi jelentés* eleve megküldetett a gyülekezetekhez. A kiváló gondolat,

nagy munkával összeállított jelentés világos képét mutatja az egyházmegye valláserkölesi és anyagi állapotának. A jelentés szerint 11 egyházban nem kereszteltetett meg 72 gyermek (tavaly 48), nem esküdött meg 23 egyházban 153 (tavaly 219). A gyermekek vallására történt megegyezések száma 183, és pedig javunkra 110, kárunkra 73, (tavaly 85, azelőtt 90). Felekezetnélkülivé lett 37, (tavaly 129, azelőtt még több) tehát ezek évről-évre fogynak. A vallásos iratok az egyházmegyében sikerrel, s áldást hozólag terjesztetnek. Különösen a Téli Ujság, ezen országszerte nagy elterjedésnek örvendő lap; és a Koszoru füzetek. Több egyházban vallásos, és ismeretterjesztő felolvasások tartatnak, amiket a nép igen kedvel, és szeret. Itt-ott gyermek istenitiszteletek is tartatnak. A gyülekezetek szegényei több egyházban keresztyéni jótékonyssággal gondoztatnak segélyeztetnek. Több egyháznak e célra tekintélyes alapja is van. Az egyházmegye népessége 203.277. A születések száma 7215, a halottaké 5570. Hozzánk áttértek 60-an, kitértek 81-en.

Építkezésre, javításra fordítottak a gyülekezetek az elmúlt évben 50,630 kor. 59 fill. Adakozások, és hagyományozások összege: 44,725 kor. 71 f. Gondosan ki mutatva látjuk az egyes egyházak alapjait, földbirtokát, terheit is. Látjuk azt is, hogy sok helyek eleven tevékeny a hitbuzgóság, néhol azonban a presbyterek sem teljesítik kötelességeiket, sőt néhol a tanítók egyháziassága tekintetében is van panasz. A jelentésben sok a felemelő, megnyugtató bizodalomkeltő adat; de vannak kedvezőtlen jelenségek is, melyek mind éber figyelemre, odaadó munkásságra kell, hogy serkentessenek benünket.

A közgyűlés fájdalmasan vette tudomásul Esperes urnak azon jelentését, hogy hervadatlan nagy érdemű volt gondnokunk, *Gróf Ráday Gedeon* ur lemondásához ragaszkodik, továbbra tehát az ő nagy szeretetét, nagy hűségét, nagy bölcsességét nem mondhatjuk a mienknek. Tőle az egyházmegyének meg kell válnia. De soha nem fogunk megválni a gróf ur nagy szolgálatának hálás kegyelettel való megőrzésétől, s azon hatásoktól, melyeket az ő nagy hűsége támasztott ezen egyházmegye tagjainak szívében. És hogy e nagy emberünket továbbra is, és mindig magunkénak mondhasuk, ha bár csak lélekben is, egyhangulag az egyházmegye tiszteletbeli gondnokául választottuk meg őt.

Több fontos ügyben hozott határozatot a közgyűlés. Nevezetesen kimondatott, hogy a *Zsinati törvények* módosíttassanak, kiváltképen már ez egyházpolitikai, és kongura törvényekre való tekintettel is. A részletes módosításokat akként fogadja el a közgyűlés is, a mint azokat Dr. Hajnal István h. egyh. gondnok e lap hasábjain is közölte.

Általánosságban kívánjuk az 1848. évi XX. t.-cikk végrehajtásának szükségességét kimondani, hogy ennek végrehajtásával egyházi tisztviselőink a nagy szegénység alól; hűveink pedig a nagy teherviselés sulya alól felmentessenek. Kívánjuk egyházunk oly mérvű segélyezését, s ellátását, hogy ez az ellátás arányban álljon a róm. kath. egyháznak adott állami javadalmazással; és mindzt autonomiánk legkisebb sérelme nélkül. Kimondani hogy az egész hazai ref. egyház és a testvér ág. ev. egyház egyesült erejével *Debreczenben protestáns egyetem* létesíttetik, protestáns tanárképzővel. Ez egyetemet az állam is segélyezze megfelelőleg azon ellátásnak, a mit az állam a budapesti egyetemen a róm. kath. papnevelőre fordít. A mi egyházmegyénk tehát nem kívánja a budapesti egyete-

men a prot. theológiát. Tétessék intézkedés *egységes liturgiás könyv* készítésére, hogy számtalanszor sokféleképen végzett szertartásaink a további elfajulástól megmentessenek.

A zsinat tegye kötelezővé a lelkészeket a belmissió, és cura pastoralisnak teljes erővel való végzésére. A nagy egyházak kisebb önálló gyülekezetekre osztassanak. A katonák lelki gondozása céljából a tábori lelkészek szaporíttassanak. A lelkészek korpótlékban részesíttessenek. Lelkészek, és káplánok viszonyai egységesen szabályoztassanak.

Lelkészeválasztásnál a próba szónoklás ne tiltsék el. Egyházi adók az állami adó arányában vettessenek ki mindenütt a személyi adón kívül.

Jelentetik, hogy Temesvár ima, és bérházát, mely 85 ezer forintba kerül már építi; hogy Hertelendyfalván, Igazfalván, Vadász-erdőn a kincstár a templomok építését megkezdette.

Jelenleg a *lelkészegyesületi közgyűlés* iránt is nagy érdeklődés mutatkozott, mert több fontos ügyben tanácskozott, és határozott.

A *belmissió* kérdésében egyházmegyénk azon álláspontot foglalja el, hogy belmissióra egész hazai ref. egyházunk megerősítése céljából égetően szükség van, ezt a munkát meg kell kezdeni, és teljes erővel végezni mindenütt. Mindamellett azonban egy független, szabadon eljáró belmissiói egylet alakítását sem szükségesnek, sem helyesnek nem itéli, hanem a belmissiói munka, történelmileg kifejtett egyházi szervezetünk keretében végeztessék minden vonalon. Vegye kezébe az ügyet a kerület, és ez alapon indítsa meg a munkát, szólítsa fel a gyülekezeteket. Kimondatott az is, hogy az egyházkerület intézkedjék az iránt, hogy a *debreceni theol. akadémián* ismertessék meg *gyakorlatilag* is a belmissiói munka különböző neme és ága, hogy így jövőendő lelkészeink ne álljanak tehetetlenül a nagyon is fontos munkákkal szemben.

Két évvel ezelőtt lelkészegyesületünk 500 koronás pályadíjat tűzött ki egy abszolút becsü *konfirmációi kátera*; erre 10 pályamű adatott be. Ezek alaposan megbiráltatták, de a mértéket egy sem üti meg teljesen. Legközelebb áll ehhez a „Légy ítélőm Uram” jellegű munka; de ennek is vannak hiányai. Ennek módszere igen jó, folytonosan a Bibliára támaszkodik, s az összes tudni valókat az Apostoli hitforma magyarázata keretébe illeszti igen pompásan. A pályamunkákat az íróknak vissza adja; s febr. 1-re új pályázatot nyit, akár a mostani íróknak, akár másoknak is. A bírálat fő elvei, kívánságai legközelebb közzé tétnek az egyházi lapokban.

Intézkedett a lelkész-egyesület a *Téli Ujság* ügyében is. Ez a népies lapunk a múlt télen 32,700 példányban jelent meg, most a derék Budai János mellé Fekete Gyula nagyikindai lelkészt állította társ-szerkesztőül, hogy együtt csinálják, s terjeszszék tovább e lapot.

Végül még azt említem meg, hogy Szilágyi Dezső halála felett egyházmegyénk benső fájdalomnak adott kifejezést; másfelől pedig Zsilinszky Mihályt, a prot. tudóst, író, államférfit, testvér-egyházkerületi felügyelőt 40 éves munkássága évfordulóján tisztelettel üdvözölni gyűlésünk elhatározta.

Az üresen maradt gondnoki szék betöltésére a szavazás elrendeltetett, a gyülekezeteknek rövid időn alkalom adatik szeretetök, s tiszteletök kifejezésére azon férfiu iránt, a kit e szép, és diszes állásra legméltóbbnak ítélnék.

A bírósági ügyek közül kettőt említek meg, egyik az, hogy Kun Béla volt vésztői lelkész perújítási kérelme elutasított; a másik az, hogy a fűzes-gyatmati lelkészválasztás elen beadott panaszok elvetésével, a választás megerősített.

*Fekete Gyula*  
ref. lelkész.

## IRODALOM.

**A pápai evang. reform. főiskola könyvtárának katalógusa és rövid története.** *Készítette: Borsos István könyvtárnok.* Pápa. Nyomatott a főiskolai könyvnyomda betüivel. (Kis Tivadar) 1901. Ez a címe annak a 732 lapot számláló igazán becses s terjedelmes nagy műnek, mely hozzánk a napokban beküldött. Ugy látszik a pápaiaknál a könyvtárrendezés kérdése nem olyan megfoghatatlan tengeri kigyó, mint mi nálunk. Legalább a kezünk alatt levő s rendkívül nagy szorgalomra s kitartó munkára valló katalógus annak a bizonyossága, hogy ott a könyvtárban levő kincsekhez bárki nagyon könnyen hozzá férhet nemcsak azért, mert van teljes és jó katalógus, hanem főként azért, mert a *könyvtár rendezve van!* Teljes elismerés Borsos Istvánnak, mind a rendezés munkájáért, mind azért, hogy e katalógust sajtó alá adta! Mert hogy ő cselekedte ezt; még pedig a nélkül hogy a muzeumok és könyvtárak országos felügyeletének dirigáló kommandórára szüksége lett volna, kitetszik következő szavaiból: „A könyvtár rendezésénél általában a M. N. muzeum könyvtárában alkalmazott rendszert követtem, melynek célszerűségét az ott töltött 2 év alatt alkalmam volt kiismerni. A szakok számát természetesen a mi könyvtárunk aránylag kis terjedelméhez szabtam s pár szak kivételével a könyveket nagyságokhoz mérten két csoportra osztattam. Egyik csoportban vannak a nagyobb méretűek, nevezetesen az ivrét negyedrést és nagy nyolcadrést alakuak, a másikkban pedig a rendes nyolcadréstűek, vagy ennél kisebbek. Ezt a két részre osztást okvetlenül meg kellett tenni az amugy sem valami bő helyiség kellő kihasználhatása végett. Viszont az ivrétűek és negyedréstűek elkülönítése éppen ebből a szempontból nem látszott szükségesnek; mert ez ismét helypazarlással járt volna. Minden egyes szak mindegyik csoportjában a könyvek betűrendben éppen úgy állanak, mint az itt közölt szak-katalógusban olvasható. Kivételt képez azonban a Tóth Ferencz és Kerkápolý könyvtár. Ezeket a végrendelet szerént együtt kell tartani s nem szabad a többi könyv közé szétosztani. Ezek tehát eddigi helyükön maradtak, de címeik betűrend szerént szinte benne vannak a szak-katalógusban s így utánok jelezni kellett, hogy micsoda gyűteményhez tartoznak s ott micsoda szám alatt találhatók. Az egész munka alapját képező irott szak-katalógusokban minden könyvnek száma van s ezek a számok nem folynak szorosán egymás után, hanem ugrálnak, úgy hogy 6 után pl. 12 s erre 18 következik a hely tekintetében megfelelő kihagyásokkal azért, hogy az újabb szerzeményt tovább is teljes betűrendben lehessen bevezetni s a kellő helyre állítani. Ily módon ezt a most készült irott katalógust mintegy felszázadig lehet tovább vezetni. S ha egyszer betelik, akkor se lesz újabb könyvtárrendezésre szükség, hanem egyszerűen le kell másoltatni a mostani katalógust megfelelő kihagyásokkal a tér tekintetében. Így

azután szükség esetén bármely évben lehet újabb nyomtatott katalógust kiadni, mely a könyvtár akkori anyagát hiven tünteti fel.

Meg kell említenem, hogy a régi könyvek sokszor rengetek hosszú címei nincsenek egész terjedelmükben közölve, hanem csak a fő cím. Ezt részint költségkimé-  
lés szempontjából tettem, részint pedig azért, mert ez a katalógus első sorban a könnyű használhatóság szempontjából készült s így a könyvészetileg részletes leírások benne nem szükségesek.

Sokan talán helyesebbnek tartották volna, ha a régi magyar nyomtatványokat (1711-ig) idő és nem betűrendben közlöm. De mivel az, a ki az illető könyv iránt bibliographiai szempontból érdeklődik, Szabó Károly alapvető műve nyomán így is teljes tájékozást szerezhet, nem tartottam szükségesnek eltérni az alapul vett betűrendes rendszertől.

A szakok felosztása a következő:

*Encyklopaedia.* A. I. Szótárak. A. II. Folyóiratok. A. III. Lexikonok. A. IV. Könyvészeti munkák.

*Nyelvtudomány és szépirodalom.*

B. I. Magyar nyelvtudomány és szépirodalom. B. II. Modern nyelvek és szépirodalmak. B. III. Görög és latin nyelvtudományok.

*Történet.*

C. I. Egyetemes történet. C. II. Hazai történet. C. III. A magyar országgyűlés nyomtatványai.

*Földrajz.*

D. I. Földrajz, utazások. D. II. Térképek.

*Mathematika.*

E. Matematika. Műépítés.

*Természettudományok.*

F. I. Természettudományok. F. II. Physika. Vegytan. F. III. Gazdaszat. F. IV. Egészségtan.

*Paedagogia.*

G. I. Neveléstudomány. G. II. Iskolai értesítők. Jog.

H. I. Jogtudományok. H. II. Államtudományok. J. Philosophia.

*Theologia.*

K. I. Bibliák. Exegesis. K. II. Egyháztörténet. K. III. Dogma. Morál. K. IV. Theologia. K. V. Jegyzőkönyvek.

*L. Régi magyar nyomtatványok.*

M. Hazai idegennyelvű nyomtatványok 1711-ig.

*N. Ösnyomtatványok.*

*O. Kéziratok.*

Ezekben a keretekben oly ügyesen világosan s áttekinthetőleg vannak az irodalmi művek beosztva, hogy azokra nézve, a kik szaktanulmányokat akarnak végezni, ez a katalógus valóban megbeesülhetetlen kalauz. Még egyszer üdvözöljük a szerzőt és a testvér pápai főiskolát, hogy ez a mű megjelenhetett.

**Előfizetési felhívás.** Jámbor Lajos „*Hivő lelkek vezérlője*” című vallásos költemény-kötetére. A „Jézus élete képekben”, „Ó-szövetségi történetek” („Bibliai képek”), „Szenvedők Vigasza” és „Ilyés a csoda tevő próféta” c. vallásos könyveim után — egy új, vallásos költemény-kötetet szándékozom a könyvpiacra bocsátani fenti cím alatt, mely vallásos verseim színe-javát fogja magában foglalni. Akik ily irányú költészetemet ismerik: azok elismerő tetszésével dicsekedhetem s e kötetemmel öhajtanám őket még szorosabban magamhoz fűzni. Kísérletet teszek tehát: előfizetést (megrendelést) hirdetek az újévre 10 iven megjelenő fenti című kötetre, kérve mindazokat, kik költészetemmel rokonszenveznek: fizessenek arra elő 2 koronájával f. évi november 30-ig

s gyűjtsenek megrendelőket. 10 megrendelő után egy tiszteletpéldányt adok s minden előfizetőnek bérmentve küldöm meg könyvemem. Remélve, hogy reménységem s a jobbakba vetett hitem meg nem szégyenül — kiváló tisztelettel vagyok. Békésen, 1901. október 31-én. *Jámbor Lajos*, ev. ref. tanító.

A „**Vasárnapi Ujság**” november 3-iki száma 25 képpel s a következő tartalommal jelent meg: „Gróf Apponyi Albert” Marczali Henriktől (arcképpel és kéziratival hasonmással). — „Apponyi elnöksége”. — Költemények: „Nyílt sir előtt” Dalmadi Győzőtől; „A segevári csataterén” Szalay Károlytól; „Hosszu út” Dömötör Páltól. — Regénytár: „Az új hajtások”. Regény. Irta: Gyarmathy Zsigáné (Goro Lajos rajzaival). — „A jövő világából”. Fantasztikus regény. Irta Selonszkij N., orosz eredetiből fordította Ambrozovics Dezső (képekkel). — „A menház.” Életkép. Irta Szivos Béla. — „Nevezetes sírok és a temetkezőhelyek” (képekkel). — „A temetőben”. (Goro Lajos rajzaival). — „A héjjasfalvi honvédelmek” (képekkel). — „Petőfi-ereklyék” gyűjti és közli Kéry Gyula. — „Vörösmarty Béla a kuria másod-elnöke” (arcképpel). — „Gróf Széchenyi Pál” (arcképpel). — „Az országgyűlés megnyitása” (képekkel Goro Lajos rajza és fényképek után). — Irodalom és Művészet, Közintézetek és Egyletek, Sakkjáték, Képtalány, Egyveleg, stb. rendes heti rovatok. — A Vasárpi Ujság előfizetési ára negyedévre négy korona, a „Politikai Ujdonságok”-kal és „Világkróniká”-val együtt hat korona. Megrendelhető a Franklin-Társulat kiadóhivatalában (Budapest, IV. ker. Egyetem-utca 4. sz.) Ugyanitt megrendelhető a „Képes Néplap” legolcsóbb ujság a magyar nép számára, félévre 2 korona, 40 fillér.

## KÜLFÖLD.

### Hollandia és Magyarország.

Az utrechti egyetemen magyar ref. hittanhallgatók számára tett alapítványok. Magyar tanulók nevei, kik 1643-1678-ig az utrechti egyetem hallgatói valának.

#### III.

Extrat\* uit het Testament van Juffraow Anna Everwyn, geopend den 9. sept. 1739. binnen *Arnhem* :

Tennegende. In der Tyd zyn Theologische Studenten komende uit Hongarye en Zevenbergen en Studerende op de academie te Utrecht, de jaarlyksche rente en inkomsten van een capital van *twintig duizend gulden*.

Az alapítólevél többi része 5 pont alatt elmondja, hogy miből áll ez a 20,000 frtos tőke; és legvégén rendelkezik a kezelés módjával az alapítványnak. Azonban ezeket nem tartom szükségesnek szószerint idézni, a fenti pár sorból megláthatjuk a szükségeseket és reánk tartozó dolgokat. Ebből megtudjuk, hogy a 9. pont alatt a magyarok részére a fent jelzett összeg tétetett és az elidegeníthetetlen tulajdonukat képezi. A rokonok, hosszú időn által pert folytattak a stip. kezelő bizottsággal, egyik-másik okból megakarták támadni az ala-

\* Kivonat a *Everwyn Anna* urnő alapító-levéléből, kinyitva 1739. szept. 9. *Arnhemben*: Kilencedszer. Ez idő tájban theologus tanulók jöttek Magyarországból és Erdélyből és tanul-  
tak az akadémián Utrechtben, 20000 frt. tőkének évi kamatját és jövedelmét . . . (t. i. hagyományozom).

pitólevél hitelességét; azonban perőket elvesztették. A per lefolyásáról, tárgyalásokról mellékelve van minden irat, s a végső határozat is, melynek értelmében a perelő rokonok elutasították követeléseikkel. A hosszú per 2000 frtot emésztett fel s így — mint az iratokból olvastam, — ma a tőke 18000 frt.\* csak.

Az alapítvány kezelése hogyan történik, nem tudható! Annyi bizonyos, hogy történik mulasztás. Állítólag a Beonhard-féle stip. hoz csatoltatnak e tőke kamatai is, mit évről-évre kiadnának. Hogy azonban ez nem éppen így áll, mutatja a múlt évben előforduló incidens. Jelenleg a pénzügyminiszteri irodában kezeltetik az összeg, hova a tanárikarnak évenként jellentést kell tenni, *ki élvezte a stipendiumot?*! A múlt évben is megérkezett a pénzügyminiszteri felszólítás, mire hamarosan úgy lett a dolog elintézve, hogy évközben (feb.) egy negyedik magyar theologusnak adatott e kérdéses összeg, kit aztán „Luxus Ungár“-nak neveztek el. Ez évben már ismét nincsen „Luxus Ungár“! Lehet most nincsen felesleges pénz, a múlt évben ugyanis ez volt az ok!

Harmadik alapítványunk *Hieronimus* által tétetett. Az alapító theol. tanár volt Utrechtben, Az alapítólevél úgy rendelkezik, hogy a tőke kamatai (akkor 750 frt., de mennyi lehet ma?! ) magyar nyelvű biblia kiadására fordíttassék. Tudják, hogy ezelőtt az alapítólevél pontjai betöltettek, azonban mit tesznek ma a kamattal ez kérdések-kérdése?! A legérzékenyebb dolog ezután kérdezősködni, s ha akad egy-egy merész vállalkozó kiterő feleletet kap vagy semmit. Lassanként, hogy elfog évülni: bizonyos!

Ma tény az, hogy 3 magyar ref. hittanhallgató részesül évenként 750 frt. segélyben; a három alapítvány összesített kamataiból-e? vagy egyedül a *Bernhard* féle stip. kamataiból? nem tudni!

A pályázók felszerelt folyamodoányaikat (Latin nyelvű kérvény és életrírás; főiskolai ajánlólevél és végzett tanulmányoknak bizonyítványban való felmutatása szükséges) *május 1-ső napjáig* kötelesek felmutatni, elküldeni. *Később érkeztek, nem vétetnek tekintetbe.* Kik 2. vagy 3. évben is élvezni akarják a stip.-t. kötelesek év végén a tanári-karból alakult bizottság előtt német, vagy holland nyelven vizsgát tenni! Sikeres vizsga esetén, a vizsgázó 3. évig vissza maradhat.

Most pedig adjunk kevés tért azok neveinek, kik az utrechti egyetem hallgatói valának:

Gáspár Szepsi. 1643—1644.

Nicolaus Szoboszlai, Michael Körösi Stephanus Sz. Wáradai, Stephanus F., Thokai Stephanus.

P. Cegledinus. 1645.

Johannes Sóti. Stephanus Sz. Komáromi. 1646.

Melchior Baló Baczoni, Nicolaus Somosi, Petrus Kálnai. 1647.

Michael Sz. Székelyhidi, Kolomanus Justus, Steph. Kaposi, Joh. H. Mikolai, Andreas Brieius (?)\*\* Petrus Baua Szatmári, Sámuel Lipai, Steph. Breda Báthori, Andreas Csehi. 1648.

Steph. P. Pieri (?), Joh. G. Gönczi, Gregorius Kristai, Franciskus K. Forgarasi, Joh. Sikó, Franciscus Borsai. (Debrecinus Hungarus). 1649.

Michael Hentes, Dániel Vizkeleti, Alexander T. Vetési, Nicolaus H. Margitai Michael Váraljai, Mich. Thallyai, Steph. Várhelyi, Gregorius Pályi, Andreas Sylvanus Tarpai, Steph. Vári. Thomás Petri Borsai, Joh.

\* A „Tájékoztató“ csak 14,000 frtról szól

\*\* A (?) azt jelenti, a név nem volt helyesen írva, vagy olvashatatlan.

Nagy-Kálnai, Gáspár Datsi, Basilius Szentlafzky (?), Sámuel Enyedinus, Joh. H. Enyedi. 1650.

Steph. A Szatmáry, Joh. Thsere (?) Apáca, Gregorius Komáromi, *Steph. Gelei*, Steph. Németi. 1651.

Nicolaus K. Hat-Hazi, Joh. P. Somossy, Jakobus Farkas. 1652.

Joh. Philippus, Michael Latskó (?) Szepszinus, Mich. Buzinkai, Mich. Báthori, Gáspár Miskolezi, Steph. L. Váczy, Fridericus Kömesamoly (?) Andreas Wilmanius, Joh. Rédely (?) 1653.

Gáspár Mikolai, And. Keresztury, Steg. B. Budaesus, Steph. T. Nemecki, Thomas Szentgyörgyi, Joh. Pósházi. Dávid Szentgyörgyinus. 1654.

Steph. V. Betskeházi, Sámuel Gelei, Paulus Görgei, Kaposinus, Ladislaus Gyöngyösi. 1655.

Mathius Szánthai, Step. Tholnai, Joh. T. Losoney, Steph. M. Selyei, Joh. Szepsi, Joh. Püspökinus, Steph. P. Siancovius, Joh. H. Kassovius, Franc. P. Szaki, Gregorius Mártonfalvy. 1656.

Andreas Liskai, Paulus Jászberényi, Math. Z. Rhima-Szombathy, Steph. Harsányi, Mich. Pályi Paulus Fogarasi. 1657.

1657—1664-ben nem volt magyar hallgatója az egyetemnek. Volt idő midőn a beírt hallgatók száma 6 volt csupán.

Steph. Eszéki, Schóbus Cseh Csuzi, Mich. Sz. Némethi, Mich. Sárfaí, Steph. B. Veszprény. 1655.

Gerhardus Kálnai, Joh. Dadai, Steph. Szönyi, Steph. Teremi, Mathias Váradai, Martinus Szilágyi. 1666.

Steph. Báthori. Steph. Szereki. 1667.

Andreas Liskai, Mathias Váradai. 1669.

1668. senki.

Gregorius Kovács Tatay.

1670. senki.

Dániel Tisza Varsányi, Joh. Horváthi, Franciscus Főris Otrakotinus, Michael. S. Ponyoki, Petrus Selyki. 1671.

Steph. S. Pataki,

1672—73. senki.

Joh. Böszörményi. 1674.

1675. senki.

Gregorius D. Diószegi, Michael Almási de Tokaj, Steph. R. Szombathy, Gabriel Nánási, Petrus K. Várhelyi, Joh. P. Rozgony. 1676.

Andreas Vervölgyi (Silvano Ungarus). 1677.

Fron. O. Kabai, Steph. Silvánus Zilahi, Sámuel Hodosi, (Debrecino Ungarus); Joh. Kozma. 1678.

(Folyt. köv.)

*Birtha József.*

#### Dr. Heiszler József sajátkezű életrajza.

Heiszler József született Nagy-Károlyban 1819. febr. 21. napján r. k. szülőktől, kik őt az ottani kegyesrendűek gymnasiumában tanítták, a gymnasiumot 15 éves korában bevégezte, s azonnal a kegyesrendiek társaságába bevétetett, s magasabb tanulmányait e rendnek kebelében végezte oly sikerrel, hogy már 22 éves korában az összes bölcsészeti tantárgyakból fényes doktori diplomát nyert. Theologiai tanpályája végeztével Pesten a kir. gymnasiumban tanított s ott találta őt az 1848-iki válság, a melyben akkor minden jóra való ember kisebb nagyobb mértékben részt vett. S így ő és a híres természettudós *Huszár János* tanártársa és *Rómer Flóris* nem rég meghalt nagyváradi kanonokkal, akkor még fiatal hencés-tanárral a pesti önkéntes zászlóaljba állott, s részt vett a Jelasics elleni hadjá-

ratban. Azonban részint a *párendorfi* hosszú meddő táborozás tétlenségét megúván, részint már október vége felé ismét megnyiták az iskolák, Veszprémben ment az ottani kir. gymnasiumba tanítani. Itt tanított a *Csornai* ütközetig, a honnan Veszprémen átvonuló régi bajtársaitól megtudta, hogy az orosz beavatkozás már Magyarországra is kiterjedt, elhatározta megmennteni személyes szabadságát, s értekezvén néh. nagy tudományu Papp István református lelkészszel, reformátussá lett s annak vejénél néh. Oláh János neves *pécselyi* lelkésznel mint segédlelkész vonta meg magát, s az egyházmegyei vizsgát 1849. aug. havában oly sikerrel adta, hogy az egyházmegye mindent elkövetett őt addig is egyházi állomással ellátni, míg Pápán valamely tanári szék üresedésbe nem jön, ez 1850-ben csak megtörténvén, az egyházmegye meleg ajánlata folytán 1850. aug. havában egyháztörténet, héber exegesis és héber régiség és a római classica irodalom tanítására elválasztva lett. Soha sem feledhette el első egyházmegyéje nagylelkűségét, mely egy Ekklát az ő nevében egy évig adminisztráltatott, a végre, hogy ha neki nem tetszenék a tanári állás, a lelkészt foglalhassa el. Valamint mindég hálásan emlékezett meg nh. nt. Oláh János egykori főnökéről, ki iránta nemcsak baráti, hanem atyai indulattal is viseltetett.

Pápán négy évet töltött a tanári pályán, de aztán megúva az akkor ott divó tanári torzalkodást lemondását az egyházkerületnek beadta, kijelentvén, hogy lelkészi pályára óhajt lépni. Erre különböző egyházmegyekből az akkor üresen álló négy lelkészi állomással lett megkínálva (Tevel Pápa mellett, Ekel Komárom megyében, Csurgó Veszprém-megyében és Mocsolád belső Somogyban. Ő ez utóbbit fogadta el, hol 1853—4. másfél évig szolgált. Innen Gyönkre az ottani magyar és német Ekklá ellátására, s a gymnasium *alinspectorságára* lett előmozdítva. Itt töltött öt évet, s itt találta őt a Patens veszélyes kora, hol a lelkészek egészen magokra voltak hagyva minden útasítás nélkül. *A német ág. egyházakat a pléh-galléros megyei tisztek a faluházánál szavattatták meg a patensre körösleg*, de Gyönkre Isten tudja, mi okból vonakodtak bejönni, pedig itt a lelkész egész magára volt hagyva, csupán csak gyülekezetében bizhatott, a mely megígérte neki, hogy bármi történjék, ők nem szavazzák meg.

Azonban a dolog még sem ment el oly simán, mert egyszer csak megjelenik a községben Szilágyi N. soproni helytartósági tanácsos s formaszertint vizsgálatot tart a lelkész ellen, s jegyzőkönyvet vesz fel, s a lelkészt meg se kérdezve eltávozott. De 1859-ben ismét megjelent s a lelkészszel találkozáva megütözését fejezte ki a felett, hogy az még Gyönkön van, holott az egyházkerületi betérjesztés szerint már egy éve Sovei lelkész. Lelkész kijelenté, hogy erről nincs tudomása, most hallja először. Sietni fog kikérni az e tárgyban egyházkerületi jegyzőkönyvet, a hol „de nobis sine nobis“ határoztnak. De hát a soproni helytartóság minő alapon követelhetette *Amotiomat*, holott engem soha ki sem kérdezett, hiszen az Osztrák polgári jog szerint a melylyel most birunk, még az apagyilkost sem lehet elítélni önvédelme, kihallgatása nélkül: „De hát minek hallgattuk volna ki, ott volt *Báthori* Superintendensnél két levél, melyekben a patens ellen kikelt.“ „Vagy ugy! s a püspök kiadta leveletem, melylyel az Autonomia védelmére felkértem?“

Igy mentek a dolgok akkor a dunamelléki egyházkerületben. De hát már ekkor Patakra pályáztam, s el is nyertem az egyháztörténelem s görög exegesis tanszékét.

Igy lett másfél évig névleges Sovei lelkész, a nélkül hogy tudta volna, tényleg pedig Gyönki.

Hanem lett ő még más is névlegesen gyönki lelkészkedése alatt.

Nevezetesen Polgár Mihály püspök halála után nem sokára ugyanazon mozgalmat iudították meg néh. Török Pál működése folytán a kecskeméti theológiával szemközt, a mit most Erdélyben a *gyönyörű Bethlen* emlékekkel szándékoznak elkövetni: t. i. Pestre akarták a theológiát átvinni. Hanem az *Activus* Török Pál méltó ellenfelére talált a szintén Activus Fördös kecskeméti lelkészben. Ez az ötvenes évek *második felében* megjelenik Gyönkön, s felhívja Dr. Heiszler Józsefet, hogy fogadja el a kecskeméti theologiai tanárságot permanencus rectori tiszttel összekötve 900 frt és szabad lakással, reorganizálja a theológiát, mire nézve szabad kezdet enged neki a theologiai kart saját nézete szerint megválasztani. Dr. Heiszler elfogadta ily feltétel alatt, ennek azonnal az a következménye lett, hogy Pápáról 30 tanuló jelentkezett Kecskemétre, miután Pápán igen jó emléket hagyott maga után, s az ifjuság hozzá ragaszkodott. Ekkor volt az, hogy Dr. Heiszler hittanárul papai tanítványai közül azonnal el is küldött kettőt *Peti Józsefet* és *Tóth Józsefet*, kiket a tanács el is fogadott. A harmadik tanárul megválasztotta Pap Gábor akkor veszprémmegyei fiatal lelkészt, most komáromi Superintendens. Ő lett volna a negyedik. Azonban a dunamelléki egyházkerületben akkor *lelkészválasztások nem eshettek* meg bejelentés s jóváhagyás nélkül a *bécsi kormány*nal. Ő tehát és Pap Gábor maradtak lelkészi állomásaikon, míg a kecskeméti Bécében (*Zimmermann Chefnél*) a dolgot keresztül nem viszik. A Pestiek ellenben mindent elkövettek Zimmermannnal, hogy az ügyet vagy *elejtessék*, vagy legalább késleltessék, még az *insinuatióktól* sem riadtak vissza. Így történt bizonyítványaim lapján, midőn azokat visszakértem másfél év múlva Bécéből, a többi közt azt találtam rá írva „*Fuit catholicus.*“

Igy maradt el a kecskeméti örökös rektorság s Dr. Heiszler lett pataki tanár, Pap Gábor pedig valamivel később komáromi Superintendens.

Patakon ment a háromszázados ünnep után néhány héttel megkezdeni a három század utáni első évet. Itt szolgált 10 évig. Miként szolgált, azt tanítványai (Mártha Józsi, Csiki Bálint) irhatnák meg. Kiadott a 10 év alatt két kötet Egyházi Munkálatokat. Egy teljes Egyháztörténelmet. Egy nagyobb szabásu Egyháztörténelmet a Niceai Zsinatig, de a nagy költséget fedező részlet hiánya miatt e bölesészeti irányu mű folytatása elmaradt. Egy kötet a VIII. Gymnasium számára „Magyar egyház reformációjának történelmi vázlata“ 3 kötet görög exegesis (a Római, I. Korinthei levél és Jakab apostol levele. E mellett szerkesztette két évig a Sárospataki Füzeteket.

Mint dombrádi lelkész kiadta az „Egyházi Munkálatok 3. és 4. kötetét. Egy kötet halotti beszédeket. Egy imakönyvet. A keresztyén ember könyve. A hetvenes években támogatta Rrévész Imre és Balog Ferencz lapjait a *papihivatások* védelmében. Később a Figyelőbe irt bölesészettörténelmi vázolatokat, számos értekezleteket. A Sárospataki Lapokban irt *zsinat* után hierarchismus kísérletei ellen a püspöki és papi címek jogosulatlansága ellen. Általában az ő puritán szellemet, s szabad protestáns egyháziasságot védelmezte, s az autonomiát sem kívülről, sem belülről megtámadtatni szóltanul nem engedte. Azonban kerülte mindég a szóbeli vitakozás helyeit. Ő nyugalmas elvi elbírálás em-

bere volt, s a személy soha sem érintette, ha csak személye nem lett megtámadva.

\* \* \*

Eddig az önkezü biographia. Egyik tisztelője azonban szintén megírta az elhunyt életrajzát. Befejezésül hát a következőket már ebből közöljük. Eleitől végéig csak azért nem, mert súlyt fektetünk az önkezü élet írásra.

Pályájára eleitől végéig megelégedéssel tekinthetett vissza a boldogult. De kivált a pataki és pápai főiskolában eltöltött 14 évi hittanárkodására, melyet maga is nyilvános élete fénypontjának mondott, a hol a nemes, jólelkű ifjuság őszinte ragaszkodása szeretete, igazi örömmel töltötte el szívét később is, élte fogytáig, ha emlékezete oda visszazsállt. Pedig e hű kísérő gyakran is vezette oda vissza. Hiszen tudjuk, hogy a hittanári pályára a jövedelmezőbb dombrádi lelkészi állásról is vágyott vissza. És talán a kiérdemelt elismerés elmaradását is csak azért látta, mert hajlott korában sem a debreceni, sém a pataki főiskola már nem választotta meg a bölcsészet tanárául? . . . A Hégel bölcsészetről székfoglalóul megírt nagy tanulmány gyermekeire szállt örökség gyanánt s nem válhatott közkinccsé.

De ha theologiai hallgatóinak őszinte ragaszkodása örömmel tölté el az atyai barátoknak, tanárnak szívét: egyszerű dombrádi gyülekezetének háláját nem kisebb gyönyörrel szemlélhette új honából is a jó pásztor. Minket is meghatott, midőn a temetés után Görömbei Péter esperes ur elnöklete alatt tartott presbyteri gyűlés mélyseges gyászának kifejezése mellett elhatározta, hogy boldogult lelkipásztorának feledhetetlen emlékezetét jegyzőkönyvileg megörökíti, sirjára emlékkövet állíttat, óhajtván, hogy áldott emlékezete maradjon áldásban a gyülekezet között századokon át, nemzedékről-nemzedékre!

A 80 év terhét a neje halálában rá következett csapás súlyosbitván, 1898. év tavaszán már nyugalomba kívánt lépni. Ekkor hiveinek ragaszkodása azonban maradásra bírta. De mivel testi gyengülését mindinkább inkább érezte, ujabban is kérényezett; s az óhajtott nyugalomba vonulás 1902. jan. 1-től kezdve neki megengedtetett. De az Ur előbb megadta az örök nyugalmat. 1901. okt. 15-én éjjeli 1/2 12 órakor a halál angyala levette a magasba törő lélekről a nehézzé vált földi burkot, a végelgyengülésre jutott testet. Megnyílt előtte a mennyei végtelenség. Egy erős lépéssel közelebb jutott Istenhez, kihez már vágyva-vágyott, s közelebb jutott a lét nagy titkainak megoldásához, mely után életében sovárgott.

Temetése egyszerű volt, a mint maga kívánta. Talán legjobban is illett az az ő puritán jelleméhez. Az udvaron egykori s mindvégig hálás tanítványa, Görömbei Péter esperes rajzolta meg remek imás beszédében az idvezült szellemi képét. A sirnál Vas Mihály gégenyi lelkész intézte a nagy szellemhez a búcsu szavakat.

Elvonult lelkének világoljon az örök világosság! Nekünk pedig az ő példája, hogy oly hiven, odaadással munkáljuk mi is tehetségünkhöz képest, a nekünk jutott munkakörben a haza, az egyház, s az emberiség közügyét, mint ő munkálta. Legyen áldott közöttünk örökre emlékezete!

*Hideg József.*

## KÜLÖNFÉLÉK.

— **Bethlen Gábor-kör.** A budapesti egyetem prot. vallású hallgatói októberben egy kört alakítottak, melyről megemlékezni érdemesnek tartjuk. E kör alakulását annyival nagyobb örömmel üdvözljük, mert legtevékenyebb alakítói és lelelkesebb, legmunkásabb tagjai között első helyen két debreceni származású ifjával találkozunk, névszerint *Oláh Gáborral* és *Gulyás Józseffel*, kik nem régen hagyták el szülővárosukat, s öregkollégiumunkat, hogy magyar és kálvinista érzésük gyújtó melegével a fővárosban is sokakat magukkal ragadjanak. Az új körnek eddig 350 tagja van. Célja a magyar prot. egyetemi ifjuság egyesítése és a vallásos érzés, a prot. öntudat ápolása. E végből két hetenként estélyeket tartanak, azután eljárnak a vasárnapi iskolákba, munkás otthonokba s ott a népnek felolvasásokat, előadásokat tartanak. Így terjesztik a tudományt és a vallásosságot. Tavasszal a környékbeli falvakba is szándékoznak előadásokat tartani. University Extension ez s aminek örülnünk kell, prot. szellemü. Pár év előtt kollégiumunk ifjusága is belefogott, de sajnós, abban hagyta. A Bethlen Gábor-kör első nyilvános szereplését a reformáció emlékünnepe a Deák-téri ág. ev. főgymn. dísztermében tartotta a következő programmal: 1. Jövel szentlélek. Éneklő a közönség. 2. Megnyitó-beszéd. Tartja Miklós Elemér. 3. Virradat. Irta Gulyás József. Előadja Barsy Károly. 4. Bethlen Gábor. Irta és felolvassa Csürös István. 5. Október 31. Irta Miklós Elemér. Előadja Csordás Elemér. 6. Ima. Mondja Megyericsy Béla. 7. Erős várunk. Éneklő a közönség. Ebből láthatjuk a kör irányát. A kör megalakulásáról tudósítván *Gulyás József* a ki a kör titkára, volt tanárainak egyikét, többek között ezeket a feljegyzésre méltó sorokat írja: „Örömmel s büszkeséggel látom s hirdetem, hogy itt a prot. ifjuság az egyetem legkomolyabb, leghasználhatóbb hallgatói. Lelelkésése, munkaszeretete szinte apostolszerű. Mégis van a mi felekezetünkben, felekezetünk hitében valami csudálatosan fölemelő, egyszerű, komoly törvényeiben s hitvallásában valami mondhatatlan összetartó erő. Ez az erő hozott össze bennünket. Körünkből lesz is valami.“ Kívánjuk, hogy legyen is s ifjaink szép és nemes törekvését bő sikerrel koronázza a Mindenható! Igyekezetükből merítsenek tanúságot és példát mások is!

— **Reformáció-ünnepély a békési ref. főgymnaziumban.** Egygyel megint több azon tanintézeteknek száma, hol a reformáció emlékünnepe szelésebb keretben, nagyobb lelkésedés és érdeklődés mellett ünnepelek meg. A békési reform. főgymnazium az, mely államsegélylyel a jelen iskolai évben fejlesztett nyolc osztályúvá. Az az érdeklődés, mely ez alkalommal megnyilatkozott a városi közönség részéről is, a legszebben igazolja, hogy egyáltalán nem hiányzik a rokonszenven a közönség köréből, mely az intézet életnyilvánulásait figyelemmel kíséri, és hogy manapság minden, a közért lelkésedő szívnek legforróbb vágyát az képezi, hogy mentől előbb késszen láthassa a tudománynak ujonnan emelendő csarnokát. Október 31-én reggel 8 órakor a tanuló ifjuság a tanárkarral együtt a köz-isteniszteleten vett részt a templomban, melynek végeztével 9 órakor az ev. ref. egyház tanácsstermében, hol akkorra már díszes publikum gyűlt egybe, vette kezdetét az ünnepély. A 37. dicséret 3 első versének elhangzása után Bede László vallásnár tartott emelkedett hangú szép beszédet, melyben élénken rajzolta az 1517. évi október hó 31-ét meg-

előző idők szomorú vallás-erkölcsi viszonyait, az egyháznak ama visszaélését, melyek a reformáció szükségességét megteremtették. S ezek után amaz igaz örömet, lelki megkönnyebbülést, melyet az 1517. október 31-iki nap e földön széjjel árasztott. Végül a tanuló ifjúsághoz intézett lelkes buzdítás, melyben azt az ösök példáján való lelkesedésre, buzgóságra s a mi ezeknek becset még jobban megadja, — vallási türelemre serkentette, — végzi be nagy gonddal s igazi kálvinista protestáns szellemben megírott beszédét. Ez után felhangzott a tanuló ifjúság ajkáról a Luther éneke, mit vegyes karban Szügyi József híres ének és zenetanárunk gyakoroltatott be. Ennek elhangzása után Tóth Sándor VIII. oszt. tanuló szavalata következett, s az ünnepélyt a 179. dicséret 10. verse zárta be. Az a felemelő lelkes hangulat, melylyel a közönség az ünnepélyről elítávozott, továbbá az a figyelem és megalégedés, melylyel a tárgysorozat minden száma, annak részéről találkozott, egyaránt a mellett bizonyít, hogy nem volt kárba vesztett munka azoknak fáradsága, kik az ünnepély érdekében mindent megtettek, egyszersmind, hogy belevonják abba a városi közönséget is s így közte és az iskola között szorosabb kapcsolatot létesítsenek.

— **Reformációi ünnepély Bercelen.** A f.-szabolcsi egyházmegyében levő *berceli* egyház igen lélekemelő, s bizonynyal az egész gyülekezetben maradandó nyomokat hagyó emlékünnepeket rendezett október 31-én, összekapcsolván a reformációi ünnepélyt, 6 évvel az előtt elhunyt nagy papja, *Gonda Balázs* emlékének megünneplésével. Maga az ünnepély, a temetőben, *Gonda Balázs* sírjánál folyt le, hova az egyház, a napokban, kegyeletének tanubizonyosságául egy szép sírkövet állítottatott. S hogy ez az ünnepély éppen ezen a napon volt rendezve, azzal is csak fokozni igyekezett az egyház a nagy szellem iránt való elismerésének kifejezését. Mert az kétségtelen, hogy *Gonda Balázs* reformátora volt a berceli egyháznak. Mikor 1849-ben elfoglalta Bercelen hivatalát, egy erkölcsileg és anyagilag igen szegény egyházat talált ott. S midőn 1895-ben elhívta őt az Úr: egy erkölcsi és anyagi tekintetben egyaránt virágzó egyházat hagyott maga után. S ez erkölcsi és anyagi virágzás, elvitatlanul az ő nagy szellemének, nemes szívének gyümölcse. Összegyűjtve az egyház, *Gonda Balázs* tisztelőit, élükön az egyházmegye közszeretelben álló esperesével, *Görömbei Péterrel*, délelőtt 10 órakor, a gyülekezet nagyszámu tagjai, a boldogult özvegye, gyermekei s unokái a nagy ünnepre hívogató harangszó alatt, kivonultak a temetőbe. S a *Gonda Balázs* sírja körül csoportosulva fehangzott az ajkukon, a mélabus ének Mózés éneke: „Te benned biztunk eleitől fogva“, mely után *Görömbei Péter* remek szép imája következett, meghasogatván az még a legfásultabb sziveket is. Az ima után, újra ének következett „Por vagy porrá kell lenned“, melyet *Andrási Kálmán* gyönyörű beszéde követett, szólván a *beszélő kövekről*, előhozván az ő lelki kincseinek gazdag tárházából őt és ujat egyaránt. Ez után *Korocz József* helybeli ifju lelkész, a nagy nevű előd méltó utóda a megindultságnak hangján megemlékezett az áldott emlékű pap, nagy alkotásairól, s az egyház érdekében kifejtett önzetlen munkásságról: letette a siremlékre az egyháztanács koszoruját s ugy a maga, mint az egyháztanács nevében fogadást tett, hogy a megboldogult nyomdokain haladni, szellemében élni magas erényeit elsajátítani, legfőbb kötelességüknek ismerik. Most ismét megzendült az ének: „Nincs már szívem félelmére, Nézni sírom fenekére,“ s az ének után, igazi ünnepi hangulatban, nemes és szent érzé-

sekkel megtelt szívvel oszlott szét a gyülekezet. Az ünnepély után, a család tagjai, a meghívott vendégek s az egyháztanács tagjai, a lelkésziakon közebedre gyültek össze. Az ebéd alatt is, folyvást emelkedett ünnepi hangulat uralkodott; valóban lefoglalta az egész társaságot *Gonda Balázs* szelleme; s megszólaltak még az egyszerű tanítványok is, s szóltak kettős tüzes nyelveken. Előbb *Varga András* szólalt meg. Majd *Farkas Antal* főgondnok szólalt fel, így kezdve beszédét: „Hát én, kibe lelket a jó teremtő tett? Némán vesztegeljek, ne dicsérjem őtet?“ Utána *Hegedüs Antal* algondnok emelt szót s az egyszerű emberek beszédét igazi lelki gyönyörrel hallgattuk, mert a szív, a lélek nemes hangja nyilatkozott meg beszédükben, De meg kell még emlékezni az agg *Simeon Rohodi* Pálról is, kinek csak néma könyei beszéltek ifju presbiter társai között. Isten áldása legyen a hálás, buzgó gyülekezeten! „Ugy fényljék a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák a ti jó cselekedeteiteket és dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat.“

— **A reformált hit emléknapija a mezőturi ev. ref. egyházban és ögymnasiumában.** Mint egyetemes egyházunknak szófogadó, de ezt a napot régebbi szokásához híven magától is megünnepelni óhajtó turi gyülekezet és iskolája hálaadásra hívta most is templomába és iskolájába felnőtt tagjait és növekedésben levő csemetéit, hogy ne hétköznapi lélekkel emlékezzenek vissza erre a napra, a melyen egészen érték nélkülivé tette a római patricius: „Religio est metus“, mondását Luther 95 tétele. A hívésnek ezt a szabadságot s a lelkiismeretszabadságának 384. reggelét hirdették az ünnepi gyülekezésre hívó harangok; ezt dicsérte a gyülekezet énekeiben; erre énekelte a gymn. énekhar, hogy „Erős várunk nekünk az Isten . . .“; ezt magasztalta *Gergely Antal* lelkész, hajnalhoz hasonlítva e napot, melyen a megújult hit, mint hajnal a sűrű sötét éjjelt, úgy törte meg a megelőző idő sötét hitnézetét. Templomozás után a gymnasium nagy termében sereglett együvé a templomi gyülekezet jó része, hogy a tanárkar és ifjúság rendezte ünnepélynek is részese legyen. A 37-ik dicséret éneklése után *Vékony Sándor* vallásnár imádkozott s adott hálát Istennek e napért, ünnepi hangulatba emelve a résztvevők lelkét. *Faragó Bálint* igazgató alkalmi beszédben fejtegette a reformáció áldását: a szabadságot, mely inentől kezdve lett egyetemes vagyonná, ugy az egyén, mint a nemzetek ennek révén ismervén meg sajátos értéküket, s mondhatták el Pállal: „A Krisztus által szabadokká lettünk; megszabadultunk a törvény atkától, nem azért, hogy szabadon vétkezzünk, hanem azért, hogy szabadon cselekedjünk a jót.“ A gymn. énekhar alkalmi szép énekét egy VIII. o. tanuló felolvasása követé a reformált hitért oly igen buzgó I. Rákóczi Györgyről, hűen vázolván életének tanulságos mozzanatait. A felolvasás után az ifj. énekhar énekeiben gyönyörködhetett a közönség és ifjúság, s mikor egy VII. o. tanuló még szavalt, az egész közönség buzgón énekelte el a CXXV. zsoltárt egy III. o. tanuló ügyes harmonium-játéka mellett, s elismerésével örömmel adózott ugy a tanárkarnak és ifjúságnak, mint ez utóbbi kis-kantor tagjának.

— **A felső-szabolcsi ev. ref. egyházmegye által kezdeményezett leányinternátus** létesítésének ügye mint értesülünk, Istennek hála! immáron odáig jutott, hogy az épület felemelését az építető bizottság kiadta egy építész-vállalkozónak 26,365 koronáért. Az épület, melynek középrészre emeletes lesz, már fedél alá is véttetett s 12,000 korona a vállalkozónak ki is fizettetett.

A telket, melynek értéke mintegy 20,000 korona, adta Nyiregyháza városa ingyen. Az építkezés ez időnyire félben marad; hanem 1902. jún. végére úgy kell vele a vállalkozónak ígerezni, hogy átadható legyen, hogy így aztán az internatus a nyiregyházi polgári leányiskola mellett 1902. szept. 1-ével megnyitható legyen, 28—30 bennlakó növendékkel. Gratulálunk az ügyek lelkes vezetőinek. Ime Isten segédelmével mindenek lehetségesek nekünk.

— **A karcagi ev. ref. gymn. tanár-kara a „Petőfi-önk. kör” közreműködésével ismét megülte a szokásos okt. 31-iki ünnepélyt a reformáció emlékére; mely alkalommal igen nagy számú közönség jelenlétében Fazekas Gyula gymn. vallásstanár felolvasásában előadta a lelkes reformátorok életét, egyszermind elmondta, hogy ő még ellensége érdemeit sem takarja el, vagy mocskolja be, hanem méltányolja; ezen okból hosszasan tárgyalta V. Károly érdemeit. Az ünnepélyt emelte még két szavaltat (Tüdös Lőrincz és Varga Antal VI. o. t.) és két ének (az ifj. énekkartól), melyek után Ngos. Madarász Imre ev. ref. lelkész és orsz. gy. képviselő még egy néhány szóval buzdította az ifjúságot.**

#### Szerkesztői üzenet.

**J. S. Nagyenyed.** A mű ismertetéséről gondoskodni fogok. Ugyanezt ízenem — **P. L.-nek Bűrös-Váradra.** Csak türelmet kérek. — **M. L. Dévaványa.** Én a szabad vélemény-nyilvánítás elé mint szerkesztő nem s. oktam akadályokat gördíteni. Ezt ön is tapasztalhatta már. De bocsánat: ezt a most beküldött cikkét semmi szín alatt sem adom ki. Oly szertelenkedéssel van az megírva, hogy azt nyomban agyon kellene cáfolnom minden igazságon. Am erre időm nincs. Sőt nem is akarom, hogy legyen. A ki így ír: „*Kalvin nem tekintély előttem*” (5. lap) s aztán: „*az iskolákban való eredménytelenségnek legfőbb oka az iskolákban a vallásitanítással való igen sok időtöltés*” (11.

lap) az írjon ott, a hol akar, de a „Debreceni Prot. Lap”-ban hely számára nincs; főleg ha még annyira személyeskedik is, mint ön S. L.-al. Papirkosárba került. — **Többeknek.** Többfelől kérdés inté tetvén hozzánk, e helyen hozzuk az illetőknek tudomására, hogy a mostani novemberi egyházkerületi közgyűléssel kapcsolatosan *lelkészavatás* nem lesz. Szándékában volt ugyan föltiszt. püspök ur ő méltóságának s talán reá vonatkozólag az elmúlt tavaszon ígéretet is tett, de többek tanácsára tekintettel, főleg a hűvös őszi időre s magas életkorával együtt járó könnyű meghülhetése veszedelmére, a lelkészavatást a jövő tavaszi közgyűlésre halasztotta el; a mikor mindenesetre meg fog tartatni.

**Tartalom-jegyzék:** Reformáció emléknapiján tartott egyházi beszéd. Csiky Lajos — **Tárca:** Adatok a berettyó-szent-mártoni ev. ref. egyház történetéből. Kiss Antal — **Az új énekeskönyv.** Hodossy Béla. — **Közéletünk:** A békésbányai ev. ref. egyházmege közgyűlése. Fekete Gyula. — **Irodalom.** — **Külföld:** Hollandia és Magyarország. Birtha József. — **Dr. Heiszler J zsef sajátkezű életrajza** Hideg József — **Különfélék.**

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

#### Pályásat.

Segédlelkész kerestetik alólirott mellé Tenkére, Biharmegyében. Fizetése évenként 600 korona (havi részletekben) és teljes ellátás (mosáson és ágyneműn kívül). Az állomás azonnal elfoglalható. Pályázók a tenkei ev. ref. lelkészi hivatalhoz forduljanak.

Tenke, 1901. okt. 30.

**Bernáth Lajos,**  
ev. ref. lelkész, orsz.  
képviselő.

## Hazánkban

a szolid czég mintaképül jelölik meg *Neumann M.* Magyarország legnagyobb és legrégebb férfi, fiu és gyermek ruha telepét. Ezen 55 év óta fennálló üzlet már megalapítása után a legjobb hírnévre tett szert, melyet azzal érdemelt ki, hogy ritka lelkiismeretes és pontos kiszolgálásban részesítette vevőit. Különös figyelme arra irányult, hogy csak jó minőségű árut használt és ezeket a legjobb munkásokkal dolgoztatta fel. Az árak tekintetében az ország legnagyobb forgalmu ruha telepe, mint ma is — úgy mindenkor a legolcsóbb volt. A hűvös idők beálltával a szülőknek egyedüli gondját a gyermekek kiruházása képezi. A meleg ruha éppen úgy szükséges az egészség fentartására, mint a táplálék. A meghülésből eredő betegségek gyakran utját állják az egészséges fejlődésnek. A férfiaktól pedig a társadalom megköveteli, hogy tisztességesen ruházkodjanak. Debreczen és vidéke közönségének alkalma van ruha szükségletét a legelső forrásból olcsón beszerezni, mert *Neumann M. czégnek* nagy raktára van *Debreczenben, Piacutca 49. szám alatt.* A környék sőt távoli városokból is tömegesen keresik fel *Neumann M.* ruhatelepet.

**Főüzlet: Budapest, Muzeum-körut.**

**Raktárak:**

**Arad,  
Kolozsvár,**

**Kassa,  
Nagyvárad,**

**Pozsony,  
Pécs**

**Temesvár,  
stb.**